

ISTRAŽIVANJE KULTURNE POTREBE MLADIH U BOKI KOTORSKOJ

Mart 2010.

Istraživanje "Kulturne potrebe mladih u Boki Kotorskoj"

Izdavač: Expeditio, Kotor

Koordinatorica projekta: Tatjana Rajić

Autori istraživanja: Marijana Ivanova i Tomislav Žegura (NVO „Kompas“, Kotor)

Lektura i korektura: Vesna Leković

Priprema za štampu: Expeditio

Kotor, Mart 2010

Zahvaljujemo se svima koji su doprinijeli realizaciji ovog istraživanja. Zbog principa anonimnosti, nabrajamo samo institucije čiji si predstavnici/e učestvovali u projektu:

- J.U. Kulturni Centar "Nikola Đurković" Kotor
- Gradska galerija Kotor
- Gradska Biblioteka Kotor
- Opština Herceg Novi, Sekretarijat za društvene djelatnosti i opštu upravu
- Opština Kotor- Sekretarijat za kulturu i društvene djelatnosti
- J.U.K. Herceg Fest
- Opština Kotor-Kancelarija za prevenciju narkomanije, bolesti zavisnosti i rizičnih ponašanja Kotor
- Kancelarija za mlade- Ministarstvo kulture sporta i medija
- Zavod za školovanje i rehabilitaciju lica sa poremećajima sluha i govora, Kotor
- Radio Kotor
- Radio Tivat
- Bokeljska Mornarica
- Muzej Grada Perasta
- Gimazija Kotor
- Srednja Pomorska Škola Kotor
- Fakultet za Pomorstvo Kotor - biblioteka fakulteta

Ovaj dokument je proizveden uz finansijsku pomoć Evropske unije. Za sadržaj dokumenta je isključivo odgovorna nevladina organizacija EXPEDITIO i dokument ne mora nužno odražavati stavove Evropske unije.

Projekat "Kulturne potrebe mladih u Boki Kotorskoj" finansiralo je Ministarstvo kulture, sporta i medija Crne Gore kroz program sufinansiranja projekata za mlade u 2009. godini.

Projekat je sufinansiran od strane ERDF (Evropski fond za regionalni razvoj) i IPA (Instrument pretpristupne pomoći), a u Crnoj Gori projektom upravlja Delegacija Evropske unije.

UVOD

- 1.1. Kontekst 5
- 1.2. Namjena istraživanja 5
- 1.3. Ciljevi istraživanja 6
- 1.4. Metodologija 7
- 1.5. Očekivani rezultati 8
- 1.6. Etički principi 8

ANALIZA PODATAKA

- 2.1. Demografski podaci 9
- 2.2. Kako mladi ljudi tumače kulturu? 9
 - 2.2.1. Šta je za mlade kultura? 9
 - 2.2.2. Da li mladi smatraju da je kultura mladih poseban segment u opštim kulturnim dešavanjima? 10
 - 2.2.3. Da li mladi smatraju da je kultura elitistička ili suštinska potreba? 11
 - 2.2.4. Da li, i koliko, mladi prate kulturna događanja? 12
 - 2.2.5. Da li su, i koliko, kultura i kulturna dešavanja dio slobodnog vremena mladih? 12
 - 2.2.6. Da li se kultura tretira na adekvatan način u okviru obrazovanja mladih? Da li je kultura dio edukacije mladih, koliko je i kako (i kako treba biti) zastupljena? 12
- 2.3. Da li se mladima dopada ono što se sada dešava na polju kulture u Boki Kotorskoj? 13
 - 2.3.1. Šta im se dopada? A šta ne? 14
 - 2.3.2. Šta bi mladi promijenili u oblasti kulture? 14
 - 2.3.3. Kakve bi kulturne događaje mladi voljeli u svojoj sredini? 16
 - 2.3.4. Da li je lokalna kulturna sredina izolovana ili usklađena sa dešavanjima na nacionalnom i širem nivou? 16
 - 2.3.5. Kakvi kulturni događaji se dešavaju u manjim mjestima i ruralnim sredinama? 16
 - 2.3.6. Da li mladi smatraju da kulturu u Boki treba strateški planirati? 17
 - 2.3.7. Da li se kultura sada razvija strateški ili stihijski? Da li postoji osmišljen pristup organizaciji kulturnih dešavanja? 17
- 2.4. Da li mladi ljudi osjećaju da su uključeni u kulturne događaje u svojoj sredini? 17
 - 2.4.1. Ako da, na koji način? 17
 - 2.4.2. Ako ne, zbog čega misle da je to tako? 18

- 2.4.3. Da li mladi smatraju da mladi treba, i mogu, da budu aktivni tvorci kulturnih dešavanja, ili je dovoljno da budu samo "u publici"? 18
- 2.4.4. Na koji način bi se mladi mogli uljučiti, kao aktivni tvorci, u kulturna dešavanja u svojoj sredini? 18
- 2.5. Kultura kao način zarade
 - 2.5.1. Da li se od rada u oblasti kulture može zaraditi? 20
 - 2.5.2. Kakve ekonomske dimenzije može imati kultura? 21
 - 2.5.3. Da li bi mladi ljudi radili volonterski u oblasti kulture (sa plaćenim dnevnim troškovima)? 22
 - 2.5.4. Postoje li informacije o tome kako mladi zarađuju od kulture u zemljama Evropske unije ili regionu? 22
 - 2.5.5. Da li mladi učestvuju u nekim kulturnim manifestacijama? 22
 - 2.5.6. Mogu li se povezati neki element nasljeđa sa kulturom mladih i na koji način? 22
- 2.6. Da li je kultura dostupna svakome?
 - 2.6.1. Da li svi mladi imaju podjednake mogućnosti da se uključe u kulturne tokove? 23
 - 2.6.2. Zašto "ne", ili zašto "da"? 23
 - 2.6.3. Nailaze li neki mladi (npr. mladi sa oštećenim sluhom ili vidom, ili oni koji se kreću u kolicima) na barijere pri zadovoljavanju svojih kulturnih potreba? 24

ZAKLJUČCI I PREPORUKE

- 3.1. Široko tumačenje kulture 27
- 3.2. Na polju kulture u Boki Kotorskoj potrebne su promjene 28
- 3.3. Potrebno je mnogo veće uključivanje mladih u kulturne događaje 29
- 3.4. Kulturu treba promovisati kao mogućnost zarade i zapošljavanja 30
- 3.5. Kulturu treba učiniti dostupnom svima 31
- ANEKS 1. Vodič za intervju 34
- ANEKS 2. Vodič za fokus grupe 34
- ANEKS 3. Obrazac ankete na Facebooku 36
- ANEKS 4. Flajer s anketom za škole 38
- ANEKS 5. Preporuke mladih za organizovanje kulturnih događaja u Boki 40

OVO JE TVOJ PROSTOR !

facebook

Pronađi nas na facebook-u:
Mladi o kulturi mladih u Boki

Kakvo KULTURNO DEŠAVANJE će privući tvoju pažnju?

Napiši, nacrtaj, opiši...

Tvoje mišljenje je važno!

- potrebno je više predstava u centru za kulturu.
- matram da bi otziv na predstave bio veliki.
- jedan od predloza je da se opet u kino
- organizovanje prikazivanja filmova, u kino
- više dobrotvornih koncerata gdje se
- sretno; osnovno muzičko obrazovanje. Uid,
- Metjan " otje bi fond srupljen na koncertu
- koristi za opravku; osavremenjavanje kao
- tako i organizovanja ratnih

Srednja
poput
više ra
parkov
i ri

OVO JE TVOJ PROSTOR !

facebook

Pronađi nas na facebook-u:
Mladi o kulturi mladih u Boki

Kakvo KULTURNO DEŠAVANJE će privući tvoju pažnju?

Napiši, nacrtaj, opiši...

Tvoje mišljenje je važno!

Ono što bi svakako privuklo moju pažnju bile bi akcije pokretane od strane nas, mladih. Da bi mladi mogli doći do istražaja, potrebno je sve raditi javno i uputiti svoje sugrađane u ono što mladi žele i koliko mogu. Voljela bih da se osnuju neki klubovi u kojima će svi mladi biti uključeni; debati, rasprave, neko druženje koje će kao rezultat dati neku pozitivnu stvar i pojedine mlade ljude, suboriti se kritičnog puta. Znači više okruženja i korisnih zabava za mlade!

Peace! "

Srećno s ovim projektom!

Koliko imaš godina ?

18

Hvala ti što si nam pomogao/la svojim odgovorom ! www.expeditio.org

Kulturne potrebe mladih u Boki

1.1. Kontekst

Istraživanje „Kulturne potrebe mladih u Boki Kotorskoj“ realizovala je Nevladina organizacija „Expeditio – Centar za održivi prostorni razvoj“ iz Kotora. Projekat je započeo u septembru 2009. godine i trajao je sedam mjeseci. Finansiralo ga je Ministarstvo kulture, sporta i medija Crne Gore kroz program sufinansiranja projekata za mlade u 2009. godini.

Ovo istraživanje je zamišljeno kao dio šireg projekta pod nazivom „Sostenuto“ koji „Expeditio“ realizuje u saradnji s partnerima iz Francuske, Italije, Slovenije i Španije, u okviru MED programa EU. Tema projekta je **razmišljanje o kulturi kao o faktoru ekonomske i socijalne inovacije**. Jedna od predviđenih aktivnosti u Crnoj Gori je izrada Platforme za kulturnu strategiju Boke Kotorske. Kako su mladi važan segment društva, smatrali smo da je korisno istražiti njihove kulturne potrebe i time doprinijeti budućem strateškom planiranju kulture u Boki.

1.2. Namjena istraživanja

U Nacionalnom planu akcije za mlade iz 2006. (NPAM) **kultura mladih je identifikovana kao posebna oblast, različita od kulture šire zajednice**. Zaključeno je da su u kulturno-umjetničkim sadržajima, koji se nude u Crnoj Gori, nedovoljno zastupljeni oni za mlađu populaciju i da su mladi nedovoljno uključeni u kulturne sadržaje i stvaranje kulture. Nedovoljna informisanost i obrazovanje u oblasti kulture, takođe su prepoznati kao problemi. Ne postoje ni posebne institucije koje bi se bavile specifičnom kulturom mladih, ni finansijski fondovi za podršku, kako na lokalnom tako i na državnom nivou.

S druge strane, kako se navodi u NPAM-u, mladi neorganizovano koriste slobodno vreme. Volonterska aktivnost nije dovoljno razvijena. Sa druge strane, kako se navodi u NPAM-u, mladi raspolažu slobodnim vremenom koje koriste na neorganizovan način. Volonterska aktivnost među mladima je nedovoljno razvijena.

U Akcionom planu za mlade (APM) za 2009. godinu određeni su, na osnovu NPAM-a, ciljevi koji se u oblasti kulture odnose na unapređenje odnosa mladih prema kulturnom i prirodnom nasljeđu i identitetu, kao i na upotrebu urbanog prostora za kulturne sadržaje.

U Lokalnom planu akcije za mlade (LPAM), koji je Opština Kotor usvojila u februaru 2010, navodi se, između ostalog, da je potrebno informisati mlade, više ih uključivati u kreiranje informativnih sadržaja, uključivati mlade s invaliditetom u život zajednice, i obezbjediti i opremiti prostor za kulturne aktivnosti mladih.

Iz ovih dokumenata može se zaključiti da je kultura mladih nedovoljno istražena – ne prepoznaju se njene specifičnosti. Ne prepoznaju se potrebe mladih, problemi s kojima se oni suočavaju u pristupu kulturnim sadržajima, ni njihova spremnost da učestvuju u kreiranju sadržaja.

Da bi se ovo stanje promijenilo, a u kontekstu stvaranja uslova za realizaciju ciljeva i preporuka NPAM-a, APM-a i LPAM-a, potrebna su istraživanja i informativne kampanje koje će detaljnije identifikovati potrebe mladih i animirati ih da se aktivnije uključe u koncipiranje strategije razvoja kulture.

Istraživanje koje je sprovedla NVO „Expeditio“, može poslužiti kao osnova za prepoznavanje potreba mladih prilikom izrade buduće kulturne strategije u Boki Kotorskoj. Ovo istraživanje može poslužiti kao pilot-projekat i može se dalje primjenjivati i modifikovati za potrebe ostalih opština u Crnoj Gori.

Projekat „Kulturne potrebe mladih u Boki Kotorskoj“ osmišljen je u skladu s preporukama i zaključcima NPAM-a (iz 2006. godine) koji je usvojila Vlada Crne Gore. „Expeditio“ smatra da će rezultati istraživanja doprinijeti ostvarivanju cilja iz APM-a za 2009. godinu, i da su vezani za realizovanje kampanje za razumijevanje i upotrebu urbanog prostora.

Podaci istraživanja obrađeni su i predstavljeni u ovom izvještaju. Izvještaj će biti javno prezentovan, postavljen na veb stranu www.expeditio.org i ponuđen različitim zainteresovanim stranama. Na kraju projekta „Expeditio“ će poslati izvještaj o rezultatima istraživanja Ministarstvu kulture, sporta i medija i lokalnim samoupravama na teritoriji Boke Kotorske.

1.3. Ciljevi istraživanja

Cilj istraživanja bio je utvrđivanje potreba vezanih za kulturu mladih s teritorije opština Kotor, Tivat i Herceg Novi.

Definisani su i sljedeći specifični ciljevi:

- Utvrditi kako mladi razumiju kulturu;
- Utvrditi koje su kulturne potrebe mladih i na koji način se one mogu zadovoljiti;
- Utvrditi da li različite grupe mladih imaju podjednak pristup kulturnim sadržajima i kako se to stanje može unaprijediti;

- Identifikovati barijere na koje mladi nailaze pri zadovoljavanju svojih kulturnih potreba i kako se one mogu ukloniti;
- Omogućiti mladim ljudima da daju konkretan doprinos u stvaranju Platforme za kulturnu strategiju Boke Kotorske.

1.4. Metodologija

Projekat je obuhvatio kvalitativno istraživanje. Pri tome je upotrijebljen induktivni pristup preko dvije istraživačke tehnike: pojedinačnih intervju (lice u lice) i fokus grupe.

Takođe, da bismo se što više približili mladima, sproveli smo i dvije blic-ankete. Podijelili smo učenicima i učenicama Gimnazije u Kotoru prazne flajere, zamolivši ih da upišu, nacrtaju ili na drugi način odgovore na pitanje: „Kakvo kulturno dešavanje će privući tvoju pažnju?“ Druga anketa sprovedena je preko Facebooka, jedne od najpopularnijih mreža među mladima .

Liflet namijenjen mladima za njihove komentare

Smatramo da je prednost kvalitativnog istraživanja (preko intervjua i fokus grupa) u odnosu na kvantitativno (preko ankete) u tome što ono može pružiti detaljnije i sveobuhvatnije informacije, što se od ispitanika i ispitanica mogu dobiti detaljniji odgovori, što pruža bolje razumijevanje problema i veću analitičnost, kreativnost i mogućnost razmišljanja o odgovorima. Samim tim, dobijaju se kvantitativno i kvalitativno bogatiji podaci, sugestije, razmišljanja, stavovi i predlozi mladih koji se odnose na zadovoljavanje njihovih potreba i rješavanje problema vezanih za kulturu na teritoriji Boke Kotorske.

Istraživački primjerak obuhvata dvije ciljne grupe. Prvu grupu čine mladi iz Boke Kotorske s teritorije opština Kotor, Tivat i Herceg Novi. Grupa je podijeljena u nekoliko podgrupa koje su tretirane na poseban način u okviru sprovedenog istraživanja:

- mladi iz urbanih sredina – gradske opštine Kotor, Tivat i Herceg Novi;
- mladi iz ruralnih sredina – zaleđe opština Kotor, Tivat i Herceg Novi;
- mladi s oštećenim sluhom/vidom, mladi koji se kreću u kolicima;
- mladi u institucijama – smješteni u Dječjem domu „Mladost“ u Bijeljoj;
- mladi koji su kulturno aktivni (angažovani u kulturnim društvima ili asocijacijama – npr. Kancelarija za prevenciju narkomanije, Forum MNE, folklorna društva, klape, pozorišne grupe, itd).

Druga ciljna grupa obuhvata institucije:

- lokalne samouprave na teritoriji Boke Kotorske;
- institucije i organizacije koje se bave mladima

(škole, nevladine organizacije, udruženja, klubove...);

- institucije koje se bave kulturom;
- medije.

Svi iz navedenih ciljnih grupa intervjuisani su pojedinačno (20 mladih i predstavnici i predstavnice različitih zainteresovanih strana u oblasti kulture mladih), i učestvovali su u diskusijama u ukupno 5 fokus grupa, s po 5–10 učesnika/ca (predstavnik/ca institucija koje se bave kulturom i/ili rade s mladima).

1.5. Očekivani rezultati

„Expediatio“ očekuje da će se projektom:

- utvrditi kulturne potrebe mladih s teritorije Boke Kotorske;
- sagledati kako različite grupe mladih razumiju urbanu kulturu;
- utvrditi da li različite grupe mladih imaju podjednak pristup kulturi;
- razumjeti na kakve barijere mladi nailaze pri zadovoljavanju svojih kulturnih potreba i kako se one mogu ukloniti;
- stvoriti osnove za zadovoljavanje potreba mladih iz Boke Kotorske, vezanih za urbanu kulturu;
- omogućiti mladima da daju konkretan doprinos u stvaranju Platforme za kulturnu strategiju Boke Kotorske.

1.6. Etički principi

Postupak intervjuisanja i upotrebe podataka u skladu je s Etičkim kodeksom koji su izradili istraživači Saunders, Lewis and Thornhill (2003, str. 134). Svi intervjui sprovedeni su na anonimnoj osnovi, što znači da ime intervjuisanih nije registrovano u obradi podataka i izvještaju istraživanja. Stavovi intervjuisanih su analizirani i upoređeni bez navođenja imena. U obradi podataka i u izvještaju navedena je samo lista ciljnih grupa i institucija/organizacija čiji su predstavnici i predstavnice bili intervjuisani ili su učestvovali u fokus grupama. Ništa od onoga što su intervjuisani i intervjuisane izjavili neće biti izneseno u drugom dokumentu ili tekstu, niti će biti iskorišćeno ili zloupotrebjeno na bilo koji način.

Zbog etičkih dilema povezanih s pojmom „hendikepiran“ a još više s pojmom „invalid“, ove riječi se ne upotrebljavaju u ovom dokumentu da bi označile lica koja imaju poteškoća ili oštećenja sluha, govora i vida, kao i lica koja se kreću u kolicima. Umjesto toga, koristi se uglavnom deskriptivno objašnjenje (kao u prethodnoj rečenici) ili, ponekad, složenica „lica s posebnim potrebama“.

Prilikom citiranja podataka iz ovog istraživanja, autori i autorke mole one, koji to budu činili, da navedu izvor podataka.

2.1. Demografski podaci

Sprovedeno je kvalitativno istraživanje preko pojedinačnih intervjua i diskusija u fokus grupama. Urađeno je 20 pojedinačnih, polustrukturiranih i produbljenih intervjua lice u lice i održano je 5 diskusija u fokus grupama s ukupno 20 učesnika/ca. Sumirano, u istraživanje je uključeno ukupno 40 učesnika/ca, uzrasta od 14 do 60 godina, 26 ženskog i 14 muškog pola. Od njih, 9 su učenice, 4 studenti/kinje, a 24 lica s visokom školskom spremom; 23 lica su s teritorije opštine Kotor, 7 s teritorije opštine Tivat, a 10 s teritorije opštine Herceg Novi.

Dobili smo 6 anketa i jedan komentar preko Facebooka od mladih uzrasta 20–28 godina; 3 od njih su muškog, a 4 ženskog pola; 5 su studenti, a 2 s visokom školskom spremom; 4 je iz Kotora, 1 iz Dobrote, a 2 iz Herceg Novog.

Prikupljeno je 86 flajera od učenika/ca Gimnazije i Zavoda za školovanje i rehabilitaciju lica s poremećajima sluha i govora u Kotoru. Odgovarali su mladi uzrasta 15–18 godina.

2.2. Kako mladi ljudi tumače kulturu?

2.2.1. Šta je za mlade kultura?

“Kultura je vaspitanje i sloboda.”

Pod pojmom kulture mladi podrazumijevaju različite sadržaje – ima opštih, generičkih tumačenja: „Kultura je vaspitanje i sloboda“, „Kultura je određeni skup dešavanja koja su na nekom kreativnom, zabavnom, edukativnom nivou“, „Kultura je nešto bez čega jedno društvo ne smije da postoji“, ili sasvim specifičnih kao:

„Odlazak u pozorište, na izložbe ili koncerte“, „Nekom je to pjevanje, nekom čitanje, zavisi od vaspitanja – što je nekom nekulturno, drugom je kulturno...“, „Kultura predstavlja slikanje, glumu...“
Za dio intervjuisanih, kultura se ne odvaja od obrazovanja („Učenje stranih jezika i upoznavanje drugih kultura“, „Kultura je za mene širok pojam, obuhvata umjetnost i opštu kulturu, ono čemu nas uče“, „Kultura je i obrazovanje, vrlo je bitno da bude zastupljeno i da je jednako za sve ljude“). Dok je za dio intervjuisanih kultura povezana s kreativnošću, obrazovanjem i predstavlja izraz čovjekovog ličnog i profesionalnog razvoja, za druge je kultura „dio svakodnevnog života, oblačenja, ponašanja na ulici, govora“ i „nešto sasvim obično: briga o životnoj sredini, o čistoći svoga grada/sela, slušanje muzike s prijateljima...“

„Kad se govori o kulturi, misli se na kulturna dešavanja. Ali, kultura je način življenja“, smatra jedan od intervjuisanih. Za druge, taj pojam podrazumijeva toleranciju, način na koji se ophodimo prema drugima, brigu prema prirodi, prema životnoj sredini; kultura je voljeti svoju domovinu, poznavati njene prirodne i kulturne osobnosti i promovisati ih u drugim državama.

Dio intervjuisanih kulturu posmatra kao dio svakodnevnog života: „Kultura predstavlja mnogo toga. Meni jedan dan predstavlja kulturu, sve male stvari koje se i ne posmatraju kao takve“, „Kultura predstavlja mnogo toga, od načina na koji neko govori, razmišlja, kako se ponaša“, „To je dio svakodnevnog života“.

Jedan dio intervjuisanih povezuje kulturu s kreativnošću i stvaralaštvom što određuje posebnost svakog pojedinca/ke.

Intervjuisani/e su izražavali i kritička, pa i pesimistička mišljenja o tome šta kultura

predstavlja za mlade: „Kultura se mijenja kroz vrijeme, ali kod nas ne postoje kulturne vrijednosti i to sve djeluje na odrastanje“, „Kultura je bitna, kao kultura ponašanja, a i kao kultura naroda, ali mladi na to ne obraćaju pažnju...“ ili, „Mladi ne poštuju kulturu; u Herceg Novom postoji park u kome smo odrasli i koji je sad potpuno uništen, a jedino na šta mladi misle je kako će izaći u grad i napiti se“.

2.2.2. Da li je kultura mladih poseban segment kulture?

Jedan od odgovora na ovo pitanje na neki način definiše postojeće stanje kulture mladih: „Kod nas je kultura mladih svedena na kafansko-muzički nivo, na šund, na turbo-folk, na diskoteke. Mladi su na stranputici, treba im pomoći. Mladi i nemaju kome da se obrate, oni čak i ne znaju kako da artikulišu svoje potrebe, čak i ne razmišljaju o tome.“

Intervjuisani/e većinom smatraju da je kultura mladih poseban segment u kulturnim dešavanjima, ali da se u Boki tako ne tretira: „Kultura koja se nudi, prilagođena je starijim, ozbiljnijim osobama“, „Kultura mladih treba da predstavlja poseban segment, ali kod nas nije tako, sve je stavljeno u isti koš“, „Mladi u Kotoru kulturu smatraju za našto namijenjeno starijima, što je važno, ali što oni nisu dužni da prate, što nije ‘cool’ ni potrebno njihovom uzrastu“.

„Kultura koja se nudi, prilagođena je starijim, ozbiljnijim osobama.“

Dio intervjuisanih ističe da je taj posebni segment u kulturi veoma važan za formiranje mlade ličnosti. Jedan od intervjuisanih odgovara: „Kultura mladih je poseban segment i to je osnova na kojoj se ljudi razvijaju, stvaraju stav i prema sebi i prema

drugima. Kultura može da utiče na formiranje mlade ličnosti – to je jedan od glavnih medija za formiranje mladih ličnosti.“

„Kultura mladih se razlikuje – to nisu samo kulturna dešavanja, to je i njihov životni stil, oblačenje i sve po čemu su nove generacije različite od prethodnih.“

S druge strane, intervjuisani/e iznose i razloge zbog kojih kultura mladih jeste, i treba da bude, poseban segment u opštim kulturnim tokovima: „Kultura mladih je reakcija mladih na to što im se pruža, način na koji oni reaguju“, „To je izražavanje mladih, njihova poruka. Postoji određena razlika, a i entuzijazam je veći“, „Kultura mladih se razlikuje – to nisu samo kulturna dešavanja, to je i njihov životni stil, oblačenje i sve po čemu su nove generacije različite od prethodnih. Ali, postoje i različite kulture mladih“.

Konkretno, neki od intervjuisanih navode da je kultura mladih „posebna kultura, koja je specifična po tome što mladi imaju specifičan pogled na svijet, s kritičkim osvrtom u tom specifičnom dobu kad ih zanima nešto što za druge starosne grupe nije aktuelno – na primjer skejtbord, grafiti, muzika, sport“.

Neki od intervjuisanih smatraju da „mladi nemaju neki uticaj na kulturu, a ne postoji ni neka kulturna ponuda za mlade“, a da bi se to promijenilo, „treba da se organizuje neki okrugli sto na ovu temu“.

2.2.3. Da li je kultura elitistička ili suštinska potreba?

Svi intervjuisani/e slažu se da je kultura suštinska potreba ljudskih bića, ali dio njih smatra da mladi, uglavnom, kada razmišljaju o kulturi, razmišljaju o nečemu vezanom za elitizam ili za elite: „Stav

koji preovlađuje kod mladih je da je kultura luksuz, elitistička potreba. Ali, u stvari, treba da bude suštinska i nešto što se provlači kroz svaku poru svakodnevice“, ili, „Mladi većinom smatraju da je kultura elitistička potreba, povezuje se s odlaskom u pozorište, toaletama i slično“. Jedan od intervjuisanih daje sljedeće tumačenje: „Kultura nije elitistička potreba, ali je određena socijalnim razlikama i krugovima u kojima se neko kreće“.

„Kultura nije elitistička potreba, ali je određena socijalnim razlikama i krugovima u kojima se neko kreće.“

Suštinska potreba za kulturom objašnjava se i ovako: „Kultura je suštinska potreba koja nas razlikuje od životinja“. Tu potrebu za kulturom mladi povezuju s „dobrim vaspitanjem, svakodnevnim radom i angažovanjem na sopstvenom kulturnom uzdizanju“, „Kultura je potreba svih, svako treba da zna kako da se ponaša na ulici, na primjer.“

Ipak, neki od intervjuisanih smatraju da se potreba za kulturom ne javlja kod dovoljnog broja mladih: „Kultura bi trebalo da bude suštinska potreba svih, ali je kod nas to potreba samo jednog kruga mladih ljudi koji su zainteresovani“, i, „Najbolje bi bilo da je suštinska potreba svih, ali kod nas se to odnosi na pojedince, vrlo je mali broj onih koji žele sebe kulturno uzdići“.

U okviru fokus grupe, koja se okupila oko teme „Kultura – elitizam ili stil života?“, predstavnici/ce institucija i pojedinci/ke, koji rade s mladima i/ili u oblasti kulture, smatraju da je kultura svakodnevni način življenja, i da, u stvari, treba da bude riječi o kulturi življenja, o nečemu što svi treba da praktikuju. Iznijeto je mišljenje da je država ili lokalna uprava odgovorna

za razvoj kulture, ali da je, u okviru trenutne političke raspodjele moći, nemoguće sprovesti kulturne reforme. Kako bi kultura postala dio svakodnevice, srednja klasa društva treba da postane njen nosilac. Treba sprovesti reformu obrazovanja i uvesti kulturu u obrazovanje mladih. Rad s mladima je zahvalan jer su oni nosioci promjena u ovoj oblasti i treba im pružiti dobre uzore. Kultura treba da postane dio njihovog svakodnevnog života da je ne bi shvatali kao elitističku potrebu. Iznijeta je ideja da se u Boki osnuje biblioteka za mlade gdje bi mogli da čitaju i slušaju muziku, i da rade kao volonteri.

2.2.4. Da li i koliko mladi prate kulturne događaje?

„Mladi su okupirani drugim stvarima. Oni su žrtve promjena, tranzicije sistema.“

Mladi ne prate mnogo kulturna dešavanja – slažu se skoro svi intervjuisani/e. „Mladi slabo prate kulturna dešavanja – od njih desetoro, samo bi troje otišlo na neku izložbu, predstavu ili koncert“, procjenjuje jedan od intervjuisanih. „Malo mladih prati kulturna dešavanja, više vole da se napiju u diskoteci“, donekle je poražavajuća tvrdnja drugog.

„Zaokupljeni su školom, a slobodno vrijeme koriste za druženje, izlaske, konzumiranje mas-medija. Mladi vole da su u trendu, da rade ono što radi grupa, i to određuje njihovo ponašanje. Sve zavisi od društva u kome se nalaze. Kulturne navike i ponašanja određuju socijalne grupe“, jedno je od tumačenja ovakvog stanja. Drugi intervjuisani daje sljedeće objašnjenje: „Mladi su okupirani drugim stvarima. Oni su žrtve promjena, tranzicije sistema“, dok treći kaže da „mladi smatraju da ih se kulturna dešavanja ne tiču“.

Ima još objašnjenja: „Slabo nas informišu o kulturnim dešavanjima, naročito Centar za kulturu; malo je obavještenja o predstavama“; „Neinformisani su, komunikacija je loša, kultura se ne reklamira. Za jedan događaj se sazna tek pošto se odigrao, ili najviše 1–2 dana unaprijed“; „Trudim se da pratim kulturne događaje, ali to u Kotoru nije moguće. Ima više predstava za djecu, a za tinejdžere premalo“; „Informisanje o kulturnim dešavanjima je na najmanjem mogućem nivou“.

2.2.5. Da li se i koliko mladi posvećuju kulturnim dešavanjima u slobodno vrijeme?

Većina mladih kulturu povezuje sa slobodnim vremenom: „U slobodno vrijeme pročitam dobru knjigu, odem na koncert, izložbu“, „Kultura je i slobodno vrijeme (zavisi kako se provodi) i ono čime se bavimo u školi“.

2.2.6. Da li se kultura tretira na adekvatan način u okviru obrazovanja mladih? Da li je kultura dio obrazovanja mladih, koliko je i kako (i kako treba biti) zastupljena?

Na ova dva pitanja intervjuisani/e su dali protivrječne odgovore. Manji dio smatra da se kultura adekvatno tretira u školama: „Škola daje prilike da se razvija kultura“, „U okviru obrazovanja tretira se kultura“, „Ja sam stekao kulturu u okviru obrazovanja, ali ne u okviru formalnog, nego neformalnog“, „Prate se kulturni događaji preko organizovanih školskih posjeta manifestacijama, pozorištu, koncertima“, ili, „U okviru obrazovanja kultura je zastupljena, uključeni smo u neke sekcije“.

„Živimo u Kotoru, koji je sinonim za kulturu, a mnogi ljudi (pogotovo mladi) nemaju pojma o kulturnim osobenostima grada.“

Većina intervjuisanih, ipak, smatra da „kulturnih sadržaja nema dovoljno u obrazovanju“. Jedan od intervjuisanih smatra da „kultura nije tretirana u obrazovanju zato je mladi i ne prate i nije njihov životni stil“, dok drugi daje sljedeće tumačenje: „Kultura se ne tretira adekvatno u okviru obrazovanja, ne obrađuje se na način blizak, prijemčiv mladima, već se više obrađuje istorijski razvoj i vrši puko prenošenje informacija – mada mi se čini da se mijenjaju stvari. Trebalo bi raditi na razvijanju kritičkog stava i stvaralačkog potencijala mladih, da stvaralački uče, a ne da grupišu informacije“.

Neki intervjuisani/e su posebno kritikovali obrazovanje vezano za lokalnu kulturu: „Živimo u Kotoru, koji je sinonim za kulturu, a mnogi ljudi (pogotovo mladi) nemaju pojma o kulturnim osobenostima grada. Više od 50% ljudi ne bi znalo osnovne podatke o gradu (o njegovoj starosti i nastanku, o istorijskim spomenicima, dužini bedema)“, „Desi se da neko završi Pomorsku školu, a da nije ušao u Pomorski muzej“, i „U obrazovanju je kultura zastupljena veoma malo (u srednjoj školi se ne uči kultura Kotora i ljudi ne poznaju kulturu grada u kome žive)“.

Jedan od intervjuisanih ističe da lokalna kultura ne treba da se svodi samo na istoriju: „Preko obrazovnih institucija mladi ne stiču dovoljno znanja o lokalnoj kulturi, a lokalna kultura se svodi na istoriju. Ne uči se lokalna kultura sadašnjosti – običaji, ponašanje, kultura življenja danas“.

Intervjuisani/e daju i neke predloge kako da se navedeno stanje prevaziđe: „Bilo bi dobro da se u školama uvede kultura kao poseban predmet“,

„Kultura, možda, nije adekvatno predstavljena u obrazovanju, ali samo znanje predstavlja kulturu“, „Kultura se u obrazovanju više tretira na fakultetu nego u srednjim školama“, „Mladima se u školi nedovoljno skreće pažnja na kulturne događaje. Treba da ih povedu u bioskop, na koncerte“, ili „Sigurno bi kulturnom uzdizanju omladine doprinijele kvalitetne dažke ekskurzije koje bi, pored zabave i druženja, trebalo da imaju i obrazovni cilj, a ne da se pretvaraju u vandalski pohod i takmičenje u alkoholisanju“.

Kada je riječ o mladima, trebalo bi sprovesti reformu obrazovanja i unijeti kulturu u obrazovanje.

„Mladi prihvataju kulturu samo ako je dio zabave, ne žele da razmišljaju. Oni ne prihvataju kulturu kao vid obrazovanja i kao nacionalni identitet“, kritički razmišlja o svojim vršnjacima jedan od intervjuisanih.

2.3. Da li se mladima dopada ono što se sada dešava na polju kulture u Boki Kotorskoj?

2.3.1. Šta im se dopada, a šta ne?

„Kad pomislim na Boku, vidim karnevale i maskenbale, i to mi je super, autentično je i predstavlja je.“

„Zimi je mrtvilo, ništa ne događa.“

„Sviđa mi se ambijent, otvoreno nebo, kamen, more, mirisi“, odgovor je jednog od intervjuisanih. Mnogima se dopadaju tradicionalne manifestacije: „Kad pomislim na Boku, vidim karnevale i maskenbale, i to mi je super, autentično je, i

predstavlja je. Tu se ljudi unesu i predaju, stvaraju nešto“, „Dopadaju mi se tradicionalne kulturne manifestacije (karnevali, Dani kamelija, Kostanjada ...) Ima dovoljno interesantnih kulturnih dešavanja u Boki preko cijele godine, ali treba animirati mladi da ih više prate“.

Veliki broj intervjuisanih ističe da Boki nedostaje sezonska dinamika: „Zimi je mrtvilo, ništa se ne događa“, „Mislim da bi trebalo osmisliti nešto što bi se događalo van sezone, nešto što bi privuklo pažnju u nekom mjestu ili instituciji kulture u Boki i usred novembra, februara ili marta“, „Ne dopada mi se što se van sezone ništa ne dešava, i vrlo je teško doći od infomacija o dešavanjima“.

Druga grupa intervjuisanih kritikuje ponavljanje istih sadržaja i organizovanje istih manifestacija na nepromijenjen način svake godine u turističkoj sezoni: „Dobro je što ima tradicionalnih dešavanja u Boki, kao što je Bokeljska noć ili karnevali, ali to je svake godine organizovano isto. Potreban je drugačiji pristup, više animacije i koncerata drugih vrsta muzike“, „Bilo zimi, bilo ljeti, u svim gradovima već godinama unazad čekaju ista dešavanja i iste teme: Praznik mimoze, na koji se ide iz navike ili da bi se, eventualno, prošetao neki novi komad garderobe, a unaprijed svi znaju da im je dosada zagarantovana...“

„Ne nudi se mnogo, ono što se najviše nudi je pop kultura. Nudi se nešto što ne dozvoljava razvoj jedne bogate ličnosti.“

„Ne dopada mi se što nema muzičke kulture“, jedan je od odgovora, a sljedeći je povezan s njim: „U Tivtu mi se dopada što ima dosta različitih predstava, iz Srbije, Hrvatske, ali nedostaje muzičkih događaja, mada nema ni publike za to“.

„Izuzetak čini Filmski festival u Herceg Novom, koji je, po pitanju sadržaja, veoma kvalitetan i uvijek

okupi značajna kinematografska imena s prostora bivše SFRJ. Međutim, gotovo da nema reklame festivala, promocije festivalske atmosfere u gradu, makar i na tih nekoliko dana, i dešavanja koja su u indirektnoj vezi s festivalom... Izvan Herceg Novog, mali broj ljudi, izuzev onih iz filmske branše, zna šta se to tih dana dešava na Kanli kuli. HAPS (Hercegnovske aprilske pozorišne svečanosti), čini mi se, nema potrebe ni pominjati. Za ovaj događaj malo ko i u Herceg Novom zna“.

2.3.2. Šta bi mladi promijenili kada je riječ o kulturi?

„Bilo bi dobro da se obavještenja o kulturnim dešavanjima daju preko razglasa u školi, da se srednjoškolcima daju popusti za ulaznice, da se organizuju modernije predstave i koncerti za mlade po njihovoj želji.“

Mladi bi željeli da u Boki ima više kulturnih dešavanja, posebno onih prilagođenih njihovom uzrastu i interesovanjima. Skoro svi intervjuisani/e izjavili su da bi željeli da se dinamika kulturnih dešavanja produži i van turističke sezone, i da je potrebno da se ona više promovišu. „Bilo bi dobro da se obavještenja o kulturnim dešavanjima daju preko razglasa u školi, da se srednjoškolcima daju popusti za ulaznice, da se organizuju modernije predstave i koncerti za mlade po njihovoj želji“, jedan je od prijedloga. Drugi je: „Volio bih da obrazovni sistem radi u saradnji s centrima za kulturu, da za školarce budu niže cijene ulaznica, da se kod mladih razvije kultura odlaska u pozorište i na koncerte“.

„Kao da se kulturne institucije ne trude da uspostave kontakt s mladima. Mogao bi se uspostaviti takav kontakt preko škola.“

„Institucije (od Ministarstva kulture, pa do lokalnih uprava) treba da iniciraju promjene, da pokreću što više mladih, da ima puno više koncerata, književnih večeri, da se urede domovi kulture koji su jako zapušteni i nisu renovirani još od vremena socijalizma“, kaže jedan od intervjuisanih.

Neki smatraju da je problem u nivou svijesti: „Voljela bih da promijenim svijest ljudi jer se u Tivtu javlja neka vrsta kulturne elite, jedni te isti ljudi su na istim dešavanjima, a odluke vezane za kulturu donosi zatvorena grupa ljudi. Čudno, kao da neki u Boki ne vole da na kulturne događaje dođe puno ljudi da bi održali svoje male, uske, zatvorene krugove“. Problemi u kulturi povezuju se i s politikom: „To što je područje Kotora na Listi svjetskog nasljeđa UNESCO-a, zasluga je nekih prošlih vremena, a danas se Kotor samo kiti starim perjem. Imali smo pozorište s rotirajućom scenom i mnogo toga. Nažalost, sada sve ide nizbrdo, kultura je politizovana, korupcija je prisutna, na čelu kulturnih institucija nalaze se ljudi čija profesija nema veze s kulturom“. Još nekoliko intervjuisanih ističe potrebu za profesionalnim pozorištem: „Na cijelom crnogorskom primorju nemamo profesionalno (ili kako se već kaže) pozorište. Ima ponegdje amaterskih pozorišta, ali to su, bez namjere da ikoga omalovažim, ipak, amaterska pozorišta, a na ovolikom prostoru bi trebalo da postoji makar jedan ozbiljan teatar s ozbiljnim repertoarom, pa makar i s gostujućim trupama. To bi, uostalom, išlo i na ruku glumcima amaterima, među kojima bi se, sigurno, našao neko ko bi mogao da se izgradi i u profesionalnog umjetnika. Tu je, po mom mišljenju, prostor dovoljno širok za neku akciju. Naravno da treba mnogo faktora složiti i usaglasiti, od finansija pa do državne politike, ali ne treba se ustručavati u traženju podrške bilo koje vrste na svakoj adresi na kojoj

postoji i najmanja šansa da se išta dobije“. Drugi, pak, smatraju da su amaterska pozorišta važna za animiranje mladih talenata: „Bazirao bih razvoj dramske umjetnosti na inovativnim amaterskim pozorištima da bi mogli da se razvijaju i prepoznaju mladi talenti“.

„Promijenila bih princip i pristup – i dalje bih htjela da vidim pozorišnu predstavu, čujem živu svirku, ali na drugačiji način, u drugačijem ambijentu: u Gradskoj kafani, na rivi... Voljela bih da vidim spoj različitih medija.“

Mladi žele da se unese nešto novo: „Moram da pomenem i pokušaj organizovanja Festivala elektronske muzike na Rosama. Održan je svega dva puta, više se i ne pominje. Taj festival je zamišljen kao pandan novosadskom 'Exitu'. Bitno je i da se stvari u kulturi sinhronizuju: „Kotor Art' ljeti nudi sinhronizovana kulturna dešavanja, ali ona zimi nisu povezana i mladi ne mogu da se snađu u toj ponudi“.

2.3.3. Kakve bi kulturne događaje mladi voljeli u svojoj sredini?

Najveći broj intervjuisanih ističe manjak koncerata u Boki. Smatrajući da su mladi najviše zainteresovani za muziku i muzička događanja, oni predlažu da se, osim koncerata klasične muzike, organizuju i koncerti drugih muzičkih pravaca. „U Kotoru muzičke događaje organizuje samo diskoteka 'Maximus', ako se to može nazvati kulturom“, kaže jedan od intervjuisanih. Predlozi za nove kulturne događaje su različiti: „Voljela bih da vidim muzičke koncerte koji nisu turbo-folk“, „Sajam knjiga u Kotoru nije se održao“, „Mene bi zainteresovale arhitektonske promjene u gradu“, „U Herceg Novom je bio 'Eko fest', preko dana su bile akcije čišćenja, a uveče zezanje i žurke, to je bilo super“.

Detaljan spisak preporuka za organizovanje kulturnih događaja (uglavnom iz ankete sprovedene u Gimnaziji u Kotoru) dat je posebno u Aneksu 5.

2.3.4. Da li je lokalna kulturna sredina izolovana ili povezana s nacionalnom, regionalnom i evropskom?

Mišljenja o ovom pitanju su podijeljena. Ipak, za nijansu je više onih koji smatraju da lokalni kulturni milje djeluje izolovano od nacionalnih i internacionalnih kulturnih trendova.

„Kotor uvijek ide u korak s kulturnim dešavanjima u Crnoj Gori, pa i s međunarodnim. Posebno je to izraženo ljeti kada se dešava 'Kotor Art'“; „Kultura prati dešavanja na nacionalnom nivou, mada bi kultura u Boki trebalo da bude stepen iznad drugih, ali ipak nije...“; „Ne bih definisala lokalni kulturni milje Boke kao izolovan, mislim da je čak povezan s internacionalnim“; neki su od stavova koji idu u prilog lokalnim kulturnim dešavanjima.

„Nisam sigurna da Kotor prati kulturna dešavanja, mislim da u Podgorici ima mnogo više događaja“; „Lokalni kulturni milje je izolovan. Ne dolaze predstave iz Podgorice. Ranije je bilo više gostovanja i dešavanja, sada je sve tanje i tanje. Postoje, vjerovatno, i ekonomski razlozi za to, ali u pitanju je i svijest, ulaže se u druge vrijednosti i 'vrijednosti'“; smatra druga grupa intervjuisanih.

Izražena su i sljedeća mišljenja: „Boka u nekim stvarima u kulturi ide ispred drugih (na primjer pozorište u Tivtu), a u nekim zaostaje, recimo, za Podgoricom (muzička dešavanja), ali malo se ulaže u kulturu“; „Postoji odbojnost prema

domaćoj produkciji, više se cijeni kad je, na primjer, predstava iz Beograda“.

2.3.5. Šta se dešava u malim naseljima i ruralnim sredinama?

U selima i manjim naseljima ima malo događaja, slažu se svi intervjuisani/e. Treba organizovati više sadržaja, dostupnijih mladima koji tamo žive.

„U ruralnim sredinama je mrtvilo, ne dešava se ništa“; „Znam za Morinjsku gitarijadu ili ribarske večeri, ali u Boki te stvari ne promovišu“; „Znam samo za Festival kamelije u Stolivu“; neki su od odgovora na ovo pitanje.

2.3.6. Da li kulturu u Boki treba strateški planirati?

“Trebalo bi kulturu strateški planirati, ali o tome malo znam”

Svi intervjuisani/e smatraju da kulturu u Boki treba planirati strateški. „Trebalo bi kulturu strateški planirati, ali o tome malo znam“; „Kulturu treba strateški planirati, treba sve planirati strateški“; izdvajamo samo par odgovora.

2.3.7. Da li se kultura sada razvija strateški ili stihijski? Da li postoji osmišljen pristup organizaciji kulturnih dešavanja?

Većina intervjuisanih smatra da ne postoji strateški pristup sadašnjem razvoju kulture u Boki. „Ne vidi se osmišljen pristup kulturi, svako radi na svoj način“; „Ako postoji strateški pristup, ja ga ne primjećujem,

postoji neka kulturna osebnost, ali ona se ne razvija...“ „Ne postoji strateški pristup, nešto se jedne godine organizuje, pa dogodine propadne, nema sistema održivosti“, stavovi su koje dijeli većina intervjuisanih. Neki smatraju da je stihijnost sezonska: „U zimskoj praznini, dok nema događaja, mislim da nema nekog posebnog strateškog plana, nego – šta uleti, uleti“, ili, „Kulturna dešavanja su stihijna. ‘Kotor Art’ je pokušaj sinhronizacije dešavanja, ali to je samo u ljetnoj sezoni“.

Manji dio intervjuisanih ima suprotno mišljenje: „Mislim da postoji osmišljen plan, strategija za razvoj kulture“, ili se koleba u procjeni, „Poneka kulturna dešavanja se strateški planiraju, a mnoga se dešavaju stihijski i ne traju više od jedne do dvije godine“, „Postoji neki plan u strateškom razvoju, neke stvari se ipak planiraju (Tivatsko kulturno ljeto, ‘Kotor Art’), ali to se, uglavnom, odnosi na ljeto, imamo popunjeno ljeto i uglavnom ništa u ostalom dijelu godine“, ili, „Postoji, sigurno, osmišljen pristup, ali ga se niko ne pridržava“.

2.4. Da li mladi ljudi osjećaju da su uključeni u kreiranje kulturnih događaja u svojoj sredini?

2.4.1. Na koji način su uključeni?

Samo troje mladih smatra da je uključeno u kulturne događaje u sredinama u kojima žive. „Da. Dok sam živjela u Kotoru, trudila sam se na sve moguće načine da budem dio ekipe koja se brine da kulturni život Kotora bude organizovan na što boljem nivou. Bila sam članica raznih nevladinih organizacija koje se bave očuvanjem kulturne baštine. Takođe sam učestvovala u socijalnim projektima mladih (u okviru NVO ‘Proni’). Pohađala sam školu glume ‘Vertigo’ s kojom sam

radila veoma raznovrsne i interesante projekte u koje su bili uključeni razni slojevi društva. U istoj školi sam godinu dana držala časove glume (školu su tada pohađala djeca uzrasta od 6 do 19 godina). Projekat je krunisan izvedbom predstave ‘Uspavana ljepotica’ po tekstu Ljubivoja Ršumovića“, jedno je od detaljnijih objašnjenja.

„U posljednjih 5 godina živim u inostranstvu, ali kada sam u Kotoru (najčešće ljeti), trudim se da što više svog vremena (odmora) posvetim poboljšanju kulturno-turističke ponude grada i regiona. Nekoliko godina zaredom bila sam dio tima Internacionalnog kotorskog karnevala“, „Ja se osjećam uključeno jer sam obaviještena“, neki su od pozitivnih odgovora.

Postoje i ovakvi odgovori: „Mladi ljudi u svojim sredinama jesu uključeni, ali u pitanju je broj! Koliko ih je uključeno?“ „U organizovanju, na primjer, Morinjske gitarijade, trudim se da uključim sve veći broj mještana, ali to treba razviti na većem nivou kako bi ljude privukla kultura“, „Mladi jesu uključeni preko nevladinih organizacija ili sami, ali ne mogu biti u potpunosti uključeni jer je potrebna finansijska podrška“, „Mladi se uključuju u kulturne tokove, uglavnom, na svoju inicijativu i to su pojedinci, ali nema baš nekog organizovanog uključivanja“.

2.4.2. Ako ne osjećaju da su uključeni, zbog čega je to tako?

„Kulturne institucije nisu otvorene prema mladima. Nisu ni zatvorene – jednostavno su indiferentne.“

Veći broj intervjuisanih smatra da mladi u Boki nisu uključeni u kulturna dešavanja. Interesantna su mišljenja o razlozima: „Kulturne institucije nisu dovoljno otvorene prema mladima. Nemaju

politike za privlačenje mlađe publike. Dosta su politizovane. One kažu da mladi dođu, ali nemaju program, ne nude interesantne sadržaje. Nema omladinskih politika ni u opštinama. Opština Herceg Novi, na primjer, usvojila je strategiju za mlade, ali ne vidimo da se išta pomjerilo“, „Jedan dio mladih i neće da bude uključen i mislim da je tu veliki problem naše zajednice“, „Mladi nisu uključeni u kulturna dešavanja, prije svijega nisu dobro informisani, očekuje se da se sami uključe, a ne radi se na približavanju mladih kulturi“, „O kulturi odlučuje uzak krug ljudi koji mladima baš ne daje prilike“, ili, „Mladi su malo uključeni. Kao da su dobili anesteziju i spavaju. Kulturne institucije nisu otvorene prema mladima. Nisu ni zatvorene – jednostavno su indiferentne“

2.4.3. Da li mladi smatraju da bi trebalo da budu aktivni tvorci kulturnih dešavanja, ili je dovoljno da budu „u publici“?

„Mladi bi se uključili i kao kreatori kulture, a ne samo kao konzumenti. Mogli bi da prerade, na primjer, pozorišne komade i da ih, u svojoj režiji, načine interesantnijim za svoje vršnjake.“

Svi smatraju da mladi treba aktivnije da se uključe u kulturna dešavanja i u planiranje kulture. „Mladi mogu, i treba, i sami da kreiraju neke kulturne manifestacije. Mladi bi se uključili i kao kreatori kulture, a ne samo kao konzumenti. Mogli bi da prerade, na primjer, pozorišne komade i da ih, u svojoj režiji, načine interesantnijim za svoje vršnjake. Ozbiljnu predstavu da prerade na svoj način. Zašto niko ne pokuša to, zašto im se ne da šansa, pa da vidimo kako će to da izgleda? To bi mlade podstaklo da budu aktivni tvorci kulture“, jedno je od mišljenja.

„Sigurna sam da mladi mogu biti aktivni tvorci kulturnih dešavanja kad bi im opština ili neke nevladine organizacije izašli u susret“, „Mladi mogu biti aktivni tvorci kulturnih dešavanja, ali moraju imati i želje za tim“, dio je odgovora.

2.4.4. Na koji način bi se mladi, kao aktivni tvorci, mogli uključiti u kulturna dešavanja u svojoj sredini?

Dato je nekoliko prijedloga: „Mogu se u školama organizovati sekcije uz pomoć starijih. Mogu se uključiti kroz amaterska društva, bendove, folklorne grupe, nevladine organizacije. Mladi bi pomogli da se ponuda obogati dešavanjima koja su drugačija, da se daju savremeniji prikazi kulture od sadašnjih, klasičnih“, „Tužno je da se, recimo, studentima muzičke akademije ne organizuju koncerti za promociju...“, ili, „Mladi mogu da se organizuju, da sami nešto osmisle, da traže sredstva za to, ali kod nas je sve to još uvijek tabu-tema – i za mlade, dok shvate da treba da se organizuju, i za ljude s vrha koji treba da ih podrže“

„Škole bi trebalo da ponesu ključnu ulogu u kulturnom obrazovanju mladih, da pomognu da se oni bolje informišu o kulturnim zbivanjima, da se orijentišu u životu.“

Nekoliko intervjuisanih nema odgovor: „Nisam sigurna kako bi mladi trebalo da se uključe“, „Želio bih, ali ne znam kako da se uključim“.

Postoje mišljenja i da mladima treba pružiti podršku preko opština ili nevladinih organizacija: „Potrebno je da mladi budu tvorci kulturnih dešavanja, ali prvo treba da budu publika da bi mogli da budu tvorci. Opština treba da otvori

mogućnosti“ „Uključiti mlade preko nekih nevladinih organizacija u kreiranje određenih kulturnih dešavanja jer individualno ne postoji neka mogućnost“ „Mladi bi trebalo da budu aktivni tvorci kulture preko neke NVO ili drugih“.

Nedostatak sredstava ili „hvatanje veza“ po nekima su problemi: „Mladima treba dati mogućnost, pružiti šansu da se razvijaju, da ostvare neki svoj projekat, ali za neke projekte, recimo u video produkciji, potrebna su velika novčana sredstva, i to je problem...“ „Mogućnosti za uključivanje mladih postoje, ali su male, i pri tome se javlja ona poznata crnogorska 'bolest', a to su veze“.

„Kulturni centri bi trebalo da budu stožeri kulture mladih – da nađu sisteme za uključivanje mladih, da angažuju srednjoškolsku omladinu da stvara filmove, književnost, amaterske predstave; da otvore prostor za stvaranje.“

Fokus diskusija na temu „Aktivno učešće mladih u kulturnim zbivanjima“ iznijela je na površinu problem mladih s posebnim potrebama, koji bi se mogli aktivno uključiti u kulturna dešavanja kada bi im se na adekvatan način pomoglo. Nažalost, poslije osnovne škole rijetko ko od onih koji imaju problem sa sluhom, govorom, vidom ili s otežanim i onemogućenim kretanjem, nastavlja dalje obrazovanje.

Ipak, problem postoji kod svih. Treba stimulisati interesovanja mladih i uključiti ih u kulturne tokove, a to se može najlakše uraditi preko škola. One treba da odigraju ključnu ulogu u kulturnom obrazovanju mladih, da pomognu da se oni bolje informišu o kulturnim zbivanjima, da se orijentišu u životu. Treba dosta da se radi na razvijanju svijesti mladih, posebno sada jer duh vremena negativno utiče i na njih. Srednjoškolce treba pitati za ideje, omogućiti im da sami stvaraju kulturne sadržaje, da organizuju književne ili poetske večeri

na svoj način, da pokrenu časopis, treba ih uključiti da sami prave scenarije, da budu autori predstava, kao što su jednom prilikom djeca u Herceg Novom sama snimila film. Sve zavisi od, toga koliko su djeca motivisana. Iznijeto je i da profesori/ke nijesu motivisani da rade s mladima van redovnog nastavnog programa. „Kada se u Kotoru održava 'Klarinet fest', profesori Muzičke škole su slabo prisutni, pa kako onda očekivati da bi oni mogli pokrenuti učenike da prate takve sadržaje?“

Učesnici/ce su zaključili da se mladi mogu uključiti u stvaranje kulture i preko nevladinih organizacija, ali i direktno, preko institucija kulture: „Kulturni centri bi trebalo da budu stožeri kulture mladih – da nađu sisteme za uključivanje mladih, da angažuju srednjoškolsku omladinu da stvara filmove, književnost, amaterske predstave; da otvore prostor za stvaranje“.

2.5. Kultura kao način zarade

Fokus grupa koja je diskutovala na temu „Kultura kao način zarade“, iznijela je mišljenje da se u Boki u kulturi dosta radi volonterski, tačnije da nema mnogo mogućnosti da se od kulture zaradi. Samo od umjetnosti, muziciranja i drugih aktivnosti teško se može opstati, tako da svi umjetnici/ce i muzičari/ke obično imaju još neki posao. Mladi rade honorarno na kulturnim manifestacijama (festivalima, na primjer) dok one traju. Ali, i kad je riječ o volontiranju, mladi treba da razumiju da je to indirektno profitiranje (stvaranje kontakata, učenje, sticanje znanja i iskustva, povećavanje šanse za zapošljavanje u budućnosti).

Kada se u Boki ponudi nešto novo, neka nova dimenzija kulture kao što je ekonomska, ljudi to ne razumiju i ne prihvataju. Kultura se shvata u klasičnom smislu. Nove dimenzije kulture se shvataju neozbiljno. Kultura se, najčešće, ne shvata

kao rad, ljudi ne misle da je to težak rad koji treba da se plati. Roditelji bi rijetko platili za podučavanje djece u slikanju ili drugim vještinama. Takođe, ljudi bi nerado platili usluge iz primijenjene umjetnosti, kao što je uređenje stana, dizajniranje odjeće i slično. Ipak, ima sve više onih koji su spremni da plate takve usluge – na primjer, ima sve više firmi koje žele da investiraju u umjetnost. Njih obično vode ljudi koji su putovali i prihvatili iskustva iz svijeta. Posebno mladi ljudi, obrazovani u evropskim ili američkim školama ili po njihovim standardima, žele da izgrade imidž firme preko umjetnosti (grafičkog dizajna, na primjer).

Umjetnicima su, definitivno, potrebni menadžeri jer oni najčešće nemaju trgovačkog duha. Ljudi kao da ne cijene primijenjenu umjetnost – prepravku namještaja, scenografiju, uređenje enterijera. Misle da je to jedna vrsta zabave. Očekuju da im se savjeti te vrste daju besplatno.

Zemlje našeg regiona se ne razlikuju previše po ovom pitanju, ali iskustva iz svijeta su drugačija. U Argentini, na primjer, ljudi cijene umjetnost i obrazovanje, to je dio njihovog bića, putuju iz jednog grada u drugi da bi vidjeli neku izložbu ili koncert. Lako se nađu sponzori umjetnosti.

„Kotorani i Kotoranke mnogo govore o kulturi grada u kom žive, ali je veoma malo zaista poznaju i nemaju svijest o umjetnosti i kulturi uopšte.“

„Zavisnost kulture od političke elite je veliki problem“.

Čudno je za grad pomoraca koji su putovali po svijetu i upoznavali druge kulture, grad koji je primao uticaje različitih kultura, da su stanovnici, ipak, zatvoreni prema kulturi i umjetnosti, ne

prihvataju ih lako. Ova fokus grupa je istakla da je zavisnost kulture od političke elite veliki problem.

„Slaba je povezanost gradova u Boki – od saobraćajne, do komunikacijske“.

Angažovanje mladih da rade u kulturi veliki je problem jer nema koordinacije. Sve teško funkcioniše, informisanost je slaba. Postoji slaba povezanost gradova u Boki – od saobraćajne, do komunikacijske. Građani/ke Herceg Novog ne posjećuju, na primjer, događaje u Tivtu, i obrnuto. U tradicionalnoj manifestaciji Bokeljska noć ne učestvuju barke iz Herceg Novog ili Tivta. Trebalo bi učiniti napore da se kultura Boke koordiniše i da djeluje kao kultura regiona. Mladi se o tome mogu informisati preko letaka u marketima, kafićima, emisija na radiju, veb sajtova (na primjer, veb sajt „Kultura Boka“, koji je dostupan svim opštinama i kulturnim institucijama kao mogućnost za informisanje, nažalost ne funkcioniše).

Učesnici/e ove fokus grupe smatraju da ljude ne zanima kultura, radije bi kupili novi mobilni telefon nego umjetničku sliku. Zato se tako teško živi od kulture. Mladi umjetnici/ce žive, uglavnom, od stranih turista u sezoni. Sistem razvija materijalnu kulturu, a ne kulturu duha. Potrošačko društvo koristi ljudsku pohlepu, a odatle potiču svi veliki svjetski problemi – ekološki, socijalni itd.

2.5.1. Da li se u kulturi može zaraditi?

„Voljela bih da mogu da radim u oblasti kulture, ali nijesam sigurna da se može dobro zaraditi.“

Samo četvoro intervjuisanih smatra da je moguće

zaraditi u ovoj oblasti. „Da. Naravno da može, ali osim dobrog idejnog projekta za zaradu su potrebni i posebni ekonomski i socijalni uslovi mjesta ili države u kojima se stvara“, „Ne znam koliko je moguće da mladi, koji idu u školu, zarade, ali sigurna sam da ima načina za to vikendom ili ljeti, mada škola treba da bude najvažnija“, dio je odgovora.

Veći broj intervjuisanih izrazio je pesimizam po ovom pitanju: „Od rada u kulturi se može živjeti, ali ne i zaraditi. Film bi možda donio nešto više profita“, „U Boki se ne može zaraditi od kulture. Kulturni radnici, umjetnici, rade iz entuzijazma“, ili, „U kulturi se može zaraditi, ali vrlo slabo, daleko od nekih pristojnih cifri“.

„Kultura nije profitabilna, ali pruža puno drugih stvari koje su po meni važnije (tjera nas da razmišljamo, razvija ličnost i svijest). Materijalno će doći kasnije.“

Ipak, postoji i zračak entuzijazma po ovom pitanju: „Voljela bih da mogu da radim u oblasti kulture, ali nijesam sigurna da se može dobro zaraditi“, „Nijesam upoznata s time da se u kulturi može zaraditi, ali to bi bilo veoma interesantno“, „U kulturi je više prisutna volja i želja za izrazom, nego za zaradom. Zaraditi se može ako se sve to izdigne na mnogo veći nivo, da bude od koristi gradu i državi, ali tu treba puno više truda i rada“, „Od kulture se ne može zaraditi, ali pruža puno drugih stvari koje su po meni važnije (tjera nas da razmišljamo, razvija ličnost i svijest). Materijalno će doći kasnije...“

2.5.2. Kakve ekonomske dimenzije može imati kultura?

Veći dio intervjuisanih ne zna ili nije razmišljao o ovom pitanju. Ipak, imamo nekoliko mišljenja: „Slabo se može zaraditi. Trebalo bi da kultura

bude visoko ekonomski rangirana, da se poveže s turizmom“, „Kultura može imati ekonomske dimenzije (na primjer, mlada osoba može raditi na biljetarnici Centra za kulturu)“, „U Boki se može mnogo jer sve oko nas je kultura. Mladi mogu raditi i kao vodiči ili promoteri kulture, ali moraju imati veliko znanje o lokalnoj tradiciji i ličnostima, i ličnu kulturu ponašanja, komunikacije, oblačenja, dijaloga, znanje stranih jezika“, „U kulturi se može zaraditi. Promocija biznisa, koji bi podržali kulturne produkte, može biti ekonomski isplativa...“, ili, „Da – može biti isplativa na razne načine i na različitim nivoima od projekata koji bi se njome bavili (festivali, kampovi ...), uključivali više subjekata i okupljali veliki broj posjetilaca; zatim od izdavanja časopisa koji bi se bavio pitanjima kulture u širem smislu, organizovanja putovanja (posjeta kulturnim događajima ili obilazaka lokaliteta kulturnog nasljeđa i spomenika kulture)“.

2.5.3. Da li bi mladi radili volonterski (s plaćenim dnevnim troškovima)?

„Volonterstvo nije dovoljno promovisano i afirmisano kod nas. Govori se, obično, uopšteno o njemu, ali ne i o beneficijama koje donosi (sticanju iskustva, upoznavanju ljudi, stvaranju kontakata...)“

Mišljenja o ovom pitanju su podijeljena. Oko pola intervjuisanih smatra da „ima puno mladih koji bi volontirali“ i da je „veoma dobro da to rade, da steknu iskustvo i probaju više stvari u životu, da vide kako ide organizacija stvari“. Međutim, smatra se da „volonterstvo nije dovoljno promovisano i afirmisano kod nas. Govori se, obično, uopšteno o njemu, ali ne i o beneficijama koje donosi (sticanju iskustva, upoznavanju ljudi, stvaranju kontakata...)“, i da „nema puno nevladinih organizacija koje daju

priliku za volontiranje“.

Dio intervjuisanih smatra da bi „samo pojedinci/ke volontirali“, da je to „vrlo teško jer svi gledaju kako da zarade“. Izražena su i mišljenja da „onaj koji dugo volontira, u jednom trenutku želi da mu se uvaži stečeno znanje, a kod nas je podrška volonterima jako loša“ i da „dosta ljudi radi volonterski u kulturi, a povremeno se pojavi potreba za profesionalnim angažovanjem“.

2.5.4. Da li postoji informisanost o tome kako mladi zarađuju od kulture u zemljama Evropske unije ili u regionu?

Samo je jedan od intervjuisanih imao neka saznanja u vezi s ovim: „Ne znam koliko mladi zarađuju od kulture u EU, ali u Norveškoj sam vidio neke koji jako vole to što rade, bez obzira koliko zarađuju, što je lijepo vidjeti“.

2.5.5. Da li mladi učestvuju u nekoj kulturnoj manifestaciji?

Manji broj intervjuisanih (samo petoro) učestvuje u kulturnim manifestacijama u Boki.

2.5.6. Da li se mogu povezati neki elementi kulturnog nasljeđa s kulturom mladih i na koji način?

„Mladi nemaju svijest o svom kulturnom nasljeđu. To je proizvod i obrazovanja u školama i vaspitanja u porodici.“

„Mladima je ono što imaju (Kotor, UNESCO, Boka) svakodnevnica, oni nisu svjesni bogatstva

i ljepote koji ih okružuju“, mišljenje je jednog od intervjuisanih. Skoro svi odgovori ukazuju da je tako. „Mladi nemaju svijest o svom kulturnom nasljeđu. To je proizvod i obrazovanja u školama i vaspitanja u porodici“, „Teško možemo povezati kulturno nasljeđe s mladima, možda se kroz kulturu govora nešto prenosi, ali i toga je sve manje“, „Nasljeđem u kulturi se bave isključivo stariji, a mladi ne pretjerano“ i „Mladi u Boki nisu svjesni nasljeđa, ne odrastaju uz bokeljski duh, slabo se nasljeđe i prenosi mladim ljudima“, neka su od mišljenja.

„Nasljeđem u kulturi se bave isključivo stariji, a mladi ne pretjerano.“

Fokus grupa koja je diskutovala na temu „Mladi i kulturno nasljeđe“, smatra da je bokeljska kultura i autentičnost veoma malo zastupljena u školskom programu. Pohvaljuje saradnju Bokeljske mornarice sa školama i nevladinim organizacijama u cilju zajedničkog promovisanja ovog segmenta bokeljske kulturne tradicije. Međutim, i pored toga mladi se malo uključuju u aktivnosti mornarice. U suštini, građani/ke, ne samo mladi već i stariji, malo su zainteresovani za sopstveno kulturno nasljeđe i za autentičnu kulturu Boke. Porodica u tradicionalnom smislu odumire i tradicija se ne prenosi. Tradicionalni zanati se gube. Pozitivan primjer daje Bočarski klub „Perast“ koji je uspio da animira mlade i da ih zainteresuje da se okupljaju i održavaju u životu ovu tradicionalnu vrstu zabave.

2.6. Da li je kultura dostupna svakome?

„Ne mogu svi da prate kulturnu ponudu. Ona je kreirana samo za one koji dobro vide i čuju, dok mladi koji imaju oštećen vid ili sluh, ne mogu da prime takvu ponudu. Oni su isključeni iz kulturnih dešavanja.“

Ispitanici/ce ove fokus grupe slažu se da je odgovor na ovo pitanje: „Ne“. Najveći problem imaju mladi s oštećenim sluhom i vidom i oni koji se kreću u kolicima. Učesnici/ce diskusije smatraju da se puno toga može učiniti kako bi se to promjenilo, i da to nije uvijek povezano s finansijskim sredstvima. Svakako, treba napraviti prilaze (rampe) i postaviti zvučne semafore (kao u Podgorici i Nikšiću), ali je podjednako važno obrazovanje i senzibilisanje ljudi koji nemaju takvih problema, kao i roditelja.

Ekonomski razlozi su, takođe, navedeni kao prepreka. Ne mogu svi mladi priuštiti skupe ulaznice za predstave. Nemaju svi mogućnost da se informišu o kulturnim sadržajima. Poseban problem je neumreženost, odsustvo saradnje i nekvalitetna razmjena informacija između tri bokeljska grada (Kotora, Tivta i Herceg Novog). Ne postoji objedinjeni sistem informisanja, a ne koristi se ni veb sajt „Kultura Boka“, koji je na raspolaganju opštinama...

2.6.1. Da li svi mladi imaju podjednake mogućnosti da se uključe u kulturne tokove?

„Kultura nije skupa, ali ipak treba dati mladima besplatne predstave i koncerte da bi se učili i navikli da uživaju u njima u slobodnom vremenu.“

Samo troje od intervjuisanih smatra da je kultura dostupna svima: „Mladi imaju podjednake mogućnosti, ali ih ne koriste svi isto“, „Danas mladi imaju podjednake mogućnosti, ali nije ih volja, previše su zauzeti kompjuterima, igricama...“

Ostali intervjusani/e navode tri razloga za nedostupnost kulture mladima: finansije,

komunikaciju i barijere za one s oštećenim sluhom i vidom, i one u kolicima.

2.6.2. Zašto nemaju ili zašto imaju?

Manji broj intervjuisanih smatra da danas svako, samo ako ima volje i želje, može imati pristup kulturnim događajima, ali dominira mišljenje da „mladi nemaju podjednake mogućnosti jer nemaju jednake ekonomske uslove života.“ „Ne mogu svi da prate kulturne događaje i zbog standarda. Kultura je skupa.“ Ima i onih koji misle ovako: „Kultura nije skupa, ali ipak treba dati mladima besplatne predstave i koncerte da bi se učili i navikli da uživaju u njima u slobodnom vremenu.“ „Kultura nije dostupna svima, nemaju svi 5 ili 10 eura za pozorište, trebalo bi dati popuste srednjoškolicima.“

Osim finansijskih, navode se i drugi razlozi: „Mladi iz manjih sredina imaju manje mogućnosti jer se tamo dešava manje stvari, informacije ne dolaze jednako do svih mladih“, „Nema ni dobrih saobraćajnih veza – na primjer mladi iz seoskih sredina ne mogu da dođu autobusom na neku manifestaciju u Kotor ili u Herceg Novi jer je iz pravca Kotora prema Budvi zadnji autobus u 20h i 30 min, čak i u ljetnjoj sezoni. Moraju doći ili kolima ili taksijem, a to je skupo. Neki stopiraju, što je rizično“, „Mladi s oštećenim sluhom i vidom i oni koji se kreću u kolicima, ne mogu uvijek da prate kulturna dešavanja“, „Ne mogu svi da prate kulturnu ponudu. Ona je kreirana samo za one koji dobro vide i čuju, dok mladi koji imaju oštećen vid ili sluh, ne mogu da prime takvu ponudu. Oni su isključeni iz kulturnih dešavanja“.

2.6.3. Nailaze li neki mladi (npr. oni s oštećenim sluhom ili vidom, ili oni u kolicima) na barijere pri zadovoljavanju svojih kulturnih potreba?

„Kulturne institucije ne razmišljaju da mladi s hendikepom čine segment publike.“

„Ne postoji svijest o potrebama lica koja imaju problema sa sluhom, govorom, vidom ili se kreću u kolicima. Kulturne institucije ne razmišljaju o njima kao o publici, ili segmentu publike“, izjavio je jedan od intervjuisanih. Svi intervjuisani/e se slažu da takvi mladi ne mogu da prate sve manifestacije i da je potrebno da im se približe kulturna dešavanja : „Objekti su nedostupni, posebno u Starom gradu u Kotoru i Herceg Novom, za mlade u kolicima. Arhitektonske i urbane barijere mogu se lako ukloniti ako opštine imaju sluha za to. Za to treba da se zalažu i kulturne institucije“.

Dio intervjuisanih kritikuje institucije kulture zbog navedenog i smatra da dio mladih trpi diskriminaciju: „Uopšte se ne razmišlja o tome da se kulturni događaji mogu ‘prilagoditi’ ljudima s posebnim potrebama“, „To je diskriminacija mladih koji ne mogu da vide ili čuju neku predstavu, i koji se ne mogu popeti stepenicama da bi je pratili“.

Kritika je upućena i sugrađanima/kama i vršnjacima/vršnjakinjama: „Ostali mladi ih ne prihvataju, a ne postoje ni uslovi za poseban rad s njima“, „Ljudi nemaju svijesti za potrebe tih lica“, „Neki od mladih koji imaju problema sa sluhom, govorom ili vidom, čak ne idu ni u školu jer postoji stigma, a i škole ih ne vode na primjer u bioskop ili na predstav, jer je teško organizovati prevoz za njih. U naše autobuse ni kolica ne mogu da uđu, vrlo je otežano. Zato su djeca s takvim problemima

potpuno isključena iz kulture i zabave svojih vršnjaka“.

Intervjuisani/e su iznijeli predloge i sugestije kako da se ovo stanje prevaziđe: „Te barijere bi se mogle prevazići, na primjer Podgorica je poklonila autobus školi za djecu s posebnim potrebama“, „Arhitektonske barijere (stepenice, visoki pločnici) treba da se prilagode i onima koji ne mogu baš lako da ih savladaju. Mladi koji imaju problema sa sluhom i govorom, treba da se što više školuju i obrazuju, s njima treba intenzivnije da se radi. Oni se mogu okrenuti kompjuterskoj tehnologiji i internetu jer im pružaju puno mogućnosti za obrazovanje“, „Trebalo da se premosti jezički problem, da se prave TV emisije za lica koja ne čuju, kao i posebni programi ili priredbe. Država treba mnogo više da se angažuje u tome“, „Mnogo toga se može lako prevesti na gestovni jezik i snimiti na kasete. Mogu se organizovati radionice za mlade s posebnim potrebama“, „Postaviti info-pultove o kulturnim događajima u Zavodu za djecu s poremećajem sluha i govora“.

Prema mišljenju nekih intervjuisanih, rješenja se mogu potražiti i u praksi zemalja u okruženju: „Iskustvo iz regiona nam kaže da je to moguće – u Beogradu se u nekim institucijama prilagođavaju filmovi za lica s oštećenim vidom (opisuje se scena, čitaju se titlovi). U Zagrebu se organizuje Dan otvorenih vrata u muzejima da bi osobe s oštećenim vidom mogle da opipaju neke od eksponata. Međutim, pozitivnih primjera ima i u Crnoj Gori – Biblioteka u Podgorici, takođe, nudi filmove prilagođene osobama s oštećenim vidom. Pomorski muzej u Kotoru je napravio napor da izađe u susret licima koja se kreću u kolicima tako što su odjeljenja na spratovima snimljena, pa se prikazuju u prizemlju. Ali ovo je, opet, neka vrsta isključivanja tih osoba. Bilo bi bolje da im se omogući da posjete gornje spratove (lift, u stvari, nije ni tako velika investicija i lako bi mogla da se obezbijede sredstva od stranih donatora za njega)“.

ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Zaključci i preporuke, proizašli iz istraživanja o kulturnim potrebama mladih u Boki Kotorskoj, odražavaju mišljenja i predloge koje su dali intervjuisani/e, anketirani/e i učesnici/e u fokus grupama. Autori/ke istraživanja smatraju da su odgovori i diskusije načeli i druge različite teme koje bi mogle da se dalje istražuju i da ovim istraživanjem nije iscrpljeno pitanje utvrđivanja kulturnih potreba mladih u Boki. Ipak, smatraju da je sprovedeno istraživanje omogućilo prije svega kvalitetan i detaljan pogled na ovaj problem i iznijelo na površinu mnoga pitanja kojima bi mogli da se posvete drugi istraživači/ce, nevladine, vladine i opštinske organizacije, kulturne institucije, mediji, obrazovne institucije, sami mladi iz Boke i šire.

Istraživanje nudi informacije koje mogu dalje koristiti vladine institucije, nevladine organizacije, mediji, lokalne samouprave, istraživači/ce i dr, a biće ponuđene i opštinama za izradu LPAM-a. Rezultati istraživanja mogu se koristiti višestruko. Biće ponuđeni:

- Ministarstvu kulture, sporta i medija;
- opštinama Kotor, Tivat i Herceg Novi;
- drugim opštinama;
- učesnicima u kreiranju buduće lokalne kulturne strategije opština u Boki Kotorskoj da bi ih upotrebili za kvalitetnije i sveobuhvatnije koncipiranje i implementiranje ovog dokumenta;
- medijima;
- svim drugim zainteresovanim.

Prednost istraživanja je što može poslužiti kao pilot-projekat za potrebe ostalih opština u Crnoj Gori.

Prednost istraživanja je što može poslužiti kao pilot-projekat koji se može dalje multiplicirati i modifikovati za potrebe ostalih Opština u Crnoj Gori.

3.1. Široko tumačenje kulture

Kulturne vrijednosti u Boki su poremećene i to djeluje na odrastanje i formiranje mlade ličnosti.

Razvoj kulture je odgovornost države ili lokalne uprave.

- Za mlade kultura označava različito: od opštih vrijednosti kao što su vaspitanje, obrazovanje, sloboda, kreativnost, smisao društva i izraz ličnog razvoja, pa sve do specifičnih aktivnosti kao što su odlazak u pozorište, na izložbe, koncerte itd. Pod ovim pojmom podrazumijevaju se i aktivnosti koje su dio svakodnevnog života, kao što su oblačenje, ponašanje na ulici, govor, briga o životnoj sredini i čistoći grada/sela, slušanje muzike s prijateljima itd.
- Kulturne vrijednosti u Boki su poremećene i to djeluje na odrastanje i formiranje mlade ličnosti.
- Postojeće stanje kulture mladih je uglavnom svedeno na kafansko-muzički stepen, na šund, na turbo-folk i na diskoteke.
- Kultura mladih je poseban segment u kulturnim dešavanjima, ali se u Boki tako ne tretira. Kultura koja se nudi, prilagođena je starijima.
- Kultura je suštinska potreba ljudskih bića, ali su potrebe za kulturom nedovoljno razvijene kod jednog broja mladih.
- Mladi, uglavnom, kulturu povezuju s elitizmom i elitama; kultura je određena socijalnim razlikama i krugovima u kojima se mladi kreću.

- Razvoj kulture je odgovornost države ili lokalne uprave.
- Mladi ne prate mnogo kulturna dešavanja zbog slabe informisanosti o kulturnim dešavanjima, loše komunikacije i zato što se kultura ne reklamira.
- Većina mladih prati kulturna dešavanja u slobodnom vremenu.
- Većina mladih smatra da u obrazovanju nema dovoljno kulturnih sadržaja i da kultura nije adekvatno tretirana u ovoj oblasti, posebno lokalna kultura, i to je i još jedan od razloga što mladi ne prate kulturna zbivanja.
- Smatra se da se kultura u školama ne obrađuje na način blizak i prijemčiv mladima.

Preporuke

- **Mladi u Boki ne prate i ne prihvataju kulturne sadržaje. Treba im pomoći jer je kultura veoma važna za formiranje njihove ličnosti, osnova na kojoj se oni razvijaju.**
- **Potrebno je organizovati otvorene tribine ili okrugle stolove na temu kulture mladih u Boki.**
- **Kulturne reforme treba da uvedu kulturu u svakodnevni život . Treba se fokusirati na srednju klasu kao nosioca kulture.**
- **Treba sprovesti reformu obrazovanja i uvesti kulturu u obrazovanje mladih.**
- **Mladi treba da budu nosioci promjena u oblasti kulture; treba im pružiti dobre uzore jer se lako identifikuju s njima.**

- ✦ Kultura treba da postane dio njihovog svakodnevnog života da je ne bi shvatali kao elitističku potrebu.
 - ✦ Boki fali biblioteka za mlade gde bi mogli da čitaju, slušaju muziku i rade kao volonteri.
 - ✦ Predloženo je da se u školama uvede obrazovanje o kulturi kao poseban predmet.
 - ✦ Škole treba da organizuju posjete bioskopima, odlazak na koncerte, pozorišne predstave i kvalitetne ekskurzije za učenike/ce.
 - ✦ Potrebno je adekvatno obrazovanje nastavnog kadra kako bi se kultura približila mladima na interesantan, zanimljiv način.
- ✦ Kultura je politizovana, a korupcija prisutna i u ovoj oblasti.
 - ✦ Preovlađuje mišljenje da lokalni kulturni milje djeluje izolovano od nacionalnih i internacionalnih kulturnih trendova.
 - ✦ U selima se organizuje veoma malo kulturnih događaja.
 - ✦ Svi intervjuisani/e smatraju da kulturu u Boki treba planirati strateški.
 - ✦ Većina intervjuisanih smatra da ne postoji strateški pristup u sadašnjem razvoju kulture u Boki.
 - ✦ U Boki nedostaju kadrovi za strateško planiranje kulture.
 - ✦ I pored toga što je Boka dio svjetske kulturne baštine, prostor nije adekvatno valorizovan i opštinari ne upravljaju njime na adekvatan način.

3.2. Na polju kulture u Boki Kotorskoj su potrebne promjene

Svi intervjuisani/e smatraju da je kulturu potrebno strateški planirati, ali da u Boki nedostaju kadrovi za to.

I pored toga što je Boka dio svjetske kulturne baštine, prostor nije adekvatno valorizovan i opštinari ne upravljaju njime na adekvatan način.

- ✦ Mnogima se dopadaju tradicionalne manifestacije.
- ✦ Zimi je malo događaja u poređenju s ljetnom sezonom.
- ✦ Iste manifestacije organizuju se na nepromijenjen način svake godine u turističkoj sezoni.

Preporuke

- ✦ Mladi bi željeli da u Boki ima više kulturnih dešavanja, posebno onih prilagođenih njihovom uzrastu i interesovanjima.
- ✦ Ljetnja dinamika kulturnih dešavanja treba da se produži i van turističke sezone.
- ✦ Potrebna je bolja promocija kulture (u školama preko razglasa, davanjem popusta srednjoškolcima/kama, organizovanjem događaja za mlade po njihovoj želji).
- ✦ Potrebno je uspostavljanje kontakta između

- kulturnih institucija i škola.
- ♦ Neophodna su profesionalna pozorišta.
- ♦ Kulturne događaje treba organizovati na drugačiji način (npr. koncerte u drugačijem ambijentu – u Gradskoj kafani, na rivi); spojiti različite umetnosti.
- ♦ Potrebno je više koncerata drugih muzičkih žanrova, a ne samo klasične muzike.
- ♦ Potrebno je organizovati sajam knjiga u Kotoru.
- ♦ Arhitektonske promjene u gradu treba da vrednuju kulturno naslijeđe.
- ♦ Potrebno je organizovanje ekoloških akcija.
- ♦ Kultura treba da bude lakše dostupna mladima u ruralnim sredinama.
- ♦ Kulturna ponuda Boke treba koncipirati tako da se preko nje stiču prihodi i za društvo i za samu kulturu (preporuka EU je da kultura i turizam izdržavaju sami sebe), a ne da je, kao do sada, podređena sticanju prihoda za pojedince i pojedine strukture.

Detaljan spisak preporuka mladih za organizovanje kulturnih događaja (uglavnom iz ankete sprovede u Gimnaziji u Kotoru) dat je posebno u Aneksu 5.

3.3. Potrebna je mnogo veća uključenosť mladih u kulturne događaje

Mladi su slabo uključeni u kulturne događaje u sredinama u kojima žive. Kulturne institucije nemaju politike za privlačenje mlađe publike.

Mladi nisu dobro informisani o kulturnim sadržajima.

- ♦ Mladi su slabo uključeni u kulturne događaje u sredinama u kojima žive.
- ♦ Mladi koji se uključuju u kulturne tokove, uglavnom to rade na svoju inicijativu i predstavljaju izuzetke jer ne postoji organizovano uključivanje.
- ♦ Kulturne institucije nisu dovoljno otvorene prema mladima. Nisu okarakterisane ni kao zatvorene, već kao indiferentne.
- ♦ Kulturne institucije nemaju politike za privlačenje mlađe publike.
- ♦ Kulturne institucije su politizovane.
- ♦ Ne postoje omladinske politike u svim opštinama i pored toga što su neke (opštine) usvojile strategiju za mlade.
- ♦ Mladi nisu dobro informisani o kulturnim sadržajima.

Preporuke

- ♦ Mladi treba da se aktivnije uključe u kulturna dešavanja i planiranje kulture.
- ♦ Može se izvršiti animacija mladih kroz manifestacije lokalnog karaktera.
- ♦ Mladi se u kulturne događaje mogu uključiti kroz amaterska društva, bendove, folklorne grupe ili preko nevladinih organizacija.
- ♦ Poseban problem je uključivanje mladih s oštećenim sluhom, govorom, vidom ili u

kolicima, koji bi se mogli aktivno uključiti u kulturna dešavanja kada bi im se na adekvatan način pomoglo.

- Treba stimulirati interesovanja mladih i uključiti ih u kulturne tokove, a to se može najlakše uraditi preko škola.
- Škole treba da preuzmu ključnu ulogu u kulturnom obrazovanju, da pomognu da se prevaziđe slaba informisanost o kulturnim dešavanjima.
- U školama se mogu organizovati kulturne sekcije.
- Srednjoškolce/ke treba pitati za ideje, omogućiti im da sami stvaraju kulturne sadržaje, da organizuju književne ili poetske večeri na svoj način, da pokrenu časopis, da prave scenarije i budu autori predstava.
- Mladi mogu sami da kreiraju neke kulturne manifestacije, da prerade pozorišne komade i u svojoj režiji ih učine interesantnijim.
- Kulturni centri bi trebalo da budu stožeri kulture mladih – da nađu sisteme za uključivanje mladih, da ih angažuju na filmovima, u pozorištu, književnosti.
- Treba dosta raditi na podizanju svijesti mladih, posebno sada kada duh vremena negativno utiče i na njih.

3.4. Trebalo bi stvoriti uslove za zapošljavanje i zaradu u kulturi

Ljudi u Boki ne razumiju i ne prihvataju nove dimenzije kulture, kao što je ekonomska, već se kultura shvata u klasičnom smislu.

Sistem razvija materijalnu kulturu, a ne duhovnu.

- U Boki nema mnogo mogućnosti da se od kulture zaradi.
- Samo od umjetnosti, muziciranja i drugih aktivnosti vezanih za kulturu teško se može opstati, tako da umjetnici/e obično imaju još neki posao.
- Ljudi u Boki ne razumiju i ne prihvataju nove dimenzije kulture, kao što je ekonomska, već se kultura shvata u klasičnom smislu.
- Ipak, sve više mlađih ljudi, obrazovanih u evropskim ili američkim školama ili po njihovim standardima, želi da izgradi imidž firme preko umjetnosti (grafičkog dizajna, na primjer).
- Kultura u Boki je zavisna od političke elite.
- Postoji slaba povezanost gradova u Boki – od saobraćajne do komunikacijske.
- Problem u Boki je nedostatak svijesti o kulturi i stanje duha – ljude ne zanima kultura, radije bi kupili novi mobilni telefon nego umjetničku sliku. Zbog toga stvaraoci teško mogu da žive od svog rada.
- Mladi umjetnici žive, uglavnom, od stranih turista koji dolaze tokom sezone.
- Sistem razvija materijalnu, a ne duhovnu kulturu.
- Volonterstvo se nedovoljno promovira i afirmira u Boki.

- Nema puno nevladinih organizacija koje daju priliku za volontiranje.
- Mladi imaju vrlo malo informacija kako drugi zarađuju od kulture u zemljama Evropske unije ili u regionu.
- Svijest o kulturnom nasljeđu kod mladih je na niskom nivou, ne odrastaju uz bokeljski duh, a to je proizvod i obrazovanja u školama i vaspitanja u porodici.
- Bokeljska kultura i autentičnost vrlo malo su zastupljeni u školama.

Preporuke

- Volonterstvo indirektno donosi profit (stvaranje kontakata, učenje, sticanje znanja i iskustva, stvaranje portfolija, šanse za zapošljavanje u budućnosti).
- Umjetnicima/cama su potrebni menadžeri da bi mogli da naplate svoj rad.
- Kultura Boke treba da bude koordinisana kako bi djelovala kao kultura regiona.
- Mladi se mogu informisati preko letaka u marketima ili kaficima, preko displeja, emisija na radiju, veb sajtova.
- Opštine treba redovno da ažuriraju veb sajt „Kultura Boka“, koji sada nažalost ne funkcioniše.
- Treba da se promovišu pozitivni primjeri uključivanja mladih u tradicionalne manifestacije. Bokeljska mornarica saraduje sa školama i s nevladinim organizacijama, Boćarski klub „Perast“ animira mlade da održavaju ovu tradicionalnu vrstu zabave.

3.5. Učiniti kulturu dostupnom svakome

U Boki kultura nije podjednako dostupna svakoj mladoj osobi.

Za to postoje tri razloga: finansije, loša komunikacija i barijere na koje nailaze mladi s oštećenim sluhom i vidom i mladi u kolicima.

- U Boki kultura nije podjednako dostupna svim mladima.
- Za to postoje tri razloga: finansije, loša komunikacija i barijere na koje nailaze mladi s oštećenim sluhom i vidom i mladi u kolicima.
- Oni imaju najviše teškoća da prate kulturne događaje.
- Kulturna ponuda Boke se kreira samo za one koji dobro vide i čuju.
- Ne postoji svijest o potrebama lica koja imaju problema sa sluhom, govorom, vidom ili se kreću u kolicima. Kulturne institucije ne razmišljaju o njima kao o publici. To je diskriminacija.
- Mladi s posebnim potrebama su stigmatizovani. Škole ne organizuju posjete kulturnim dešavanjima za ove mlade jer je teško organizovati prevoz.
- Ekonomski razlozi su takođe ograničavajući faktor. Skupe ulaznice za predstave ne mogu priuštiti svi mladi.
- Problem predstavlja i nejednaka mogućnost informisanja o kulturnim sadržajima.

- Poseban problem je neumreženost, loša saradnja i nekvalitetna razmjena informacija između tri bokeljska grada (Kotor, Tivat i Herceg Novi) – ne postoji objedinjen sistem informisanja, a veb sajt „Kultura Boka“, koji je na raspolaganju opštinama, ne koristi se.
- U manjim sredinama se organizuje manje događaja, i informacije ne dolaze jednako do svih mladih.
- Nedostaju dobre saobraćajne veze – mladi iz seoskih sredina ne mogu autobusom na neku manifestaciju u Kotor ili u Herceg Novi jer posljednji iz pravca Kotora prema Budvi polazi u 20h i 30 min, čak i u ljetnjoj sezoni.

Preporuke

- Mnogo toga se može učiniti da bi mladi s oštećenim sluhom i vidom i oni u kolicima imali pristup kulturnim događajima; to nije uvijek povezano s finansijskim sredstvima.
- Važno je obrazovanje i senzibilisanje ljudi koji nemaju takvih problema, i naročito roditelja.
- U Boki treba slijediti pozitivne primjere: pravljenje prilaza (rampe) i postavljanje zvučnih semafora (kao u Podgorici i Nikšiću), uklanjanje arhitektonskih barijera (stepenice, visoki pločnici) itd. Biblioteka u Podgorici nudi filmove prilagođene osobama s oštećenim vidom, Pomorski muzej u Kotoru je napravio napor da izađe u susret licima koja se kreću u kolicima, tako što su odjeljenja na spratovima snimljena pa se prikazuju u prizemlju – ali i to je vrsta isključivanja tih osoba i bilo bi bolje da se napravi lift, sredstvima od stranih donatora.
- U Boki treba primijeniti iskustva iz regiona. U Beogradu se u nekim institucijama filmovi prilagođavaju licima s oštećenim vidom (opisuje se scena, čitaju se titlovi). U Zagrebu se organizuje Dan otvorenih vrata u muzejima da bi osobe s oštećenim vidom mogle da opipaju neke od eksponata.
- Mladi koji imaju problema sa sluhom i govorom, treba da se što više školuju i obrazuju, s njima treba intenzivnije da se radi. Oni se mogu okrenuti internetu jer on pruža puno mogućnosti za obrazovanje.
- Treba premostiti jezički problem, treba da se prave TV emisije za lica koja ne čuju, kao i posebni programi ili priredbe. Mnogo toga se može lako prevesti na gestovni jezik i snimiti na kasete.
- Mogu se organizovati radionice za mlade s posebnim potrebama.
- Treba postaviti info-pultove o kulturnim događajima u Zavodu za djecu s poremećajima sluha i govora.
- Treba obezbijediti besplatne ulaznice za predstave ili koncerte.

ANEX 1.

VODIČ ZA INTERVJU

Vodič za pojedinačni (lice u lice) intervju i za razgovore u fokus grupama

A. Opšti podaci:

- Uzrast
- Pol
- Obrazovanje
- Institucija (opcija za predstavnike/ce institucija/organizacija)

B. Kako mladi tumače kulturu?

(Pitanja za intervju i za Fokus grupu 1)

- Šta je za mlade kultura?
- Da li mladi smatraju da je kultura mladih poseban segment u opštim kulturnim dešavanjima?
- Da li mladi smatraju da je kultura elitistička ili suštinska potreba?
- Da li i koliko mladi prate kulturna događanja?
- Da li se i koliko mladi posvećuju kulturnim dešavanjima u slobodno vrijeme?
- Da li se kultura tretira na adekvatan način u okviru obrazovanja mladih?
- Da li je kultura dio obrazovanja mladih, koliko je i kako (i kako treba biti) zastupljena?

C. Da li se mladima dopada ono što se sada dešava na polju kulture u Boki Kotorskoj?

(Pitanja za intervju i za Fokus grupu 5)

- Šta im se dopada, a šta ne?
- Šta bi mladi promijenili u oblasti kulture?
- Kakve bi kulturne događaje mladi voljeli da vide u svojoj sredini?
- Da li je lokalna kulturna sredina izolovana ili povezana s nacionalnom, regionalnom i evropskom?
- Šta se dešava u manjim mjestima i ruralnim sredinama?
- Da li mladi smatraju da kulturu u Boki treba strateški planirati?
- Da li se kultura sada razvija strateški ili stihijski? Da li postoji osmišljen pristup u kulturnim dešavanjima?

D. Da li mladi osjećaju da su uključeni u kulturne događaje u svojoj sredini?

(Pitanja za intervju i za Fokus grupu 2)

- ✦ Na koji način su uključeni?
- ✦ Ako ne osjećaju da su uključeni, zbog čega je to tako?
- ✦ Da li smatraju da bi trebalo da budu aktivni tvorci kulturnih dešavanja, ili je dovoljno da budu „u publici“?
- ✦ Na koji način bi se mladi, kao aktivni tvorci, mogli uključiti u kulturna dešavanja u svojoj sredini?

E. Kultura kao način zarade

(Pitanja za intervju i za Fokus grupu 3)

- ✦ Da li se u kulturi može zaraditi?
- ✦ Kakve ekonomske dimenzije može imati kultura?
- ✦ Da li bi mladi radili volonterski (s plaćenim dnevnim troškovima)?
- ✦ Postoje li informacije o tome kako mladi zarađuju od kulture u zemljama Evropske unije ili regionu?
- ✦ Da li mladi učestvuju u nekoj kulturnoj manifestaciji?
- ✦ Mogu li se povezati neki elementi kulturnog nasljeđa s kulturom mladih i na koji način?

F. Da li je kultura dostupna svakome?

(Pitanja za pojedinačna intervju i za Fokus grupu 4)

- ✦ Da li svi mladi imaju podjednake mogućnosti da se uključe u kulturne tokove?
- ✦ Zašto nemaju ili zašto imaju?
- ✦ Nailaze li neki mladi (npr. oni s oštećenim sluhom ili vidom, ili oni koji se kreću u kolicima) na barijere pri zadovoljavanju svojih kulturnih potreba?

ANEX 2.

VODIČ ZA ZA RAZGOVORE U FOKUS GRUPAMA

Fokus grupa 1

Kultura – elitizam ili stil života?

- Šta je za mlade kultura?
- Da li smatraju da je kultura mladih poseban segment u opštim kulturnim dešavanjima?
- Da li smatraju da je kultura elitistička ili suštinska potreba?
- Da li i koliko prate kulturna događanja?
- Da li se i koliko mladi posvećuju kulturnim dešavanjima u slobodno vrijeme?
- Da li se kultura tretira na adekvatan način u okviru obrazovanja mladih?
- Da li je kultura dio obrazovanja mladih, koliko je i kako (i kako treba biti) zastupljena?

Fokus grupa 2

Aktivno učešće mladih u stvaranju kulture u Boki Kotorskoj

- Da li su mladi aktivno uključeni u kulturna dešavanja u Boki Kotorskoj?
- Ako nisu, zbog čega je to tako?
- Ako jesu, na koji način?
- Da li mladi smatraju da bi trebalo da budu aktivni tvorci kulturnih dešavanja, ili je dovoljno da budu „u publici“?
- Na koji način bi se mladi, kao aktivni tvorci, mogli uključiti u kulturna dešavanja u svojoj sredini?

Fokus grupa 3

Kultura kao način zarade (i zapošljavanja)

- Da li se u kulturi može zaraditi?
- Kakve ekonomske dimenzije može imati kultura?
- Da li bi mladi radili volonterski (s plaćenim dnevnim troškovima)?
- Postoje li informacije o tome kako mladi zarađuju od kulture u zemljama Evropske unije ili regionu?
- Da li mladi u Boki učestvuju u nekoj kulturnoj manifestaciji?
- Mogu li se povezati neki elementi kulturnog nasljeđa s kulturom mladih i na koji način?

Fokus grupa 4

Da li je kultura dostupna svakome?

- Da li svi mladi imaju podjednake mogućnosti da se uključe u kulturne tokove?
- Zašto nemaju ili zašto imaju?
- Kako se mogu prevazići barijere pri zadovoljavanju kulturnih potreba mladih s hendikepom (s oštećenim sluhom ili vidom, ili onih koji se kreću u kolicima)?

Fokus grupa 5

Mladi i kulturno naslijeđe

- Kakvi kulturni događaji se organizuju u ruralnim sredinama?
- Da li su i koliko mladi zainteresovani za njegovanje autentične kulture?
- Kako se kulturno naslijeđe prezentuje mladima kroz obrazovanje, kulturna dešavanja i slično?
- Koliko su mladi uključeni u lokalne tradicionalne manifestacije (Bokeljsku noć, Fašinadu, Kostanjadu, karnevale, Dane kamelije, Festival mimoze itd)?

ANEX 3.

FORMA ANKETE NA FACEBOOKU

ANKETA

PROJEKAT „KULTURNE POTREBE MLADIH U BOKI KOTORSKOJ”
(zaokružite/podvucite/obojite najviše 2 odgovora)

Ime i prezime (ukoliko želiš možeš da navedeš):

Grad/selo u kojem živiš:

Koliko imaš godina:

A. Šta za tebe predstavlja kultura?

- ♦ To je samo za elite.
- ♦ To je dio svakodnevnog života.
- ♦ Odlazak u pozorište, na izložbe ili koncerte.
- ♦ Nešto sasvim obično: briga o životnoj sredini, o čistoći grada/sela, slušanje muzike s prijateljima...
- ♦ Drugo (navedi šta).

B. Da li ti učestvuješ u stvaranju kulture (kulturnih programa) u svom mjestu?

- ♦ Da (navedi na koji način).
- ♦ Pokušavam, ali nailazim na teškoće (navedi na koji način).
- ♦ Želio/la bih, ali ne znam kako da se uključim.

C. Može li se od kulture zaraditi?

- ♦ Da (navedi na koji način).
- ♦ Ne.
- ♦ Možda, ali ne kod nas.
- ♦ Možda, ali ne znam na koji način.

D. Da li je kultura dostupna svim mladima?

- Da.
- Mladi s oštećenim sluhom i vidom i mladi u kolicima ne mogu uvijek da prate kulturna dešavanja.
- Mladi u seoskim naseljima teže mogu da prate kulturna događanja.
- Nešto drugo (navedi šta).

Ukoliko imaš potrebu da nešto dodaš na ovu temu, možeš to učiniti ovdje.

Molimo te da popunjenu anketu pošalješ na i-mejl expeditio@t-com.me s naznakom:
„ANKETA – mladi u Boki“

Hvala ti puno na odvojenom vremenu za popunjavanje ankete.
Srdačan pozdrav od tima!

EXPEDITIO

Centar za održivi prostorni razvoj, Kotor

Tel. 032 302 520

expeditio@t-com.me

www.expeditio.org

OVO JE TVOJ PROSTOR !

facebook
Pronađi nas na facebook-u:
Mladi o kulturi mladih u Boki

Kakvo KULTURNO DEŠAVANJE će privući tvoju pažnju?
Napiši, nacrtaj, opiši...
Tvoje mišljenje je važno!

~ Po mom mišljenju treba osnovati:
~ centar za glumu i folklor
~ udruženje za mlade (to bi se mladi mogli okuplja-
ti, družiti, šaliti, na taj način ~~uspostaviti~~ ~~ćem~~
uspostavice komunikaciju kao odvlačenje na
pravi put u našim životima)
~ sportski centar - u njemu da se održavaju više
sportova

Koliko imaš godina ?
13

Hvala ti što si nam pomogao/la svojim odgovorom | www.expeditio.org

ANEX 4 FLAJER SA ANKETOM ZA UČENIKE/CE

MLADI O KULTURI U BOKI

ESPERITO
Projekt kulturne potroše mladih u Boki Kotorskoj realizuje nevladina organizacija **esperito** (Kotor) www.esperito.org

Sa velikim zanimanjem dobijemo odgovore sagradana, na pitanja **mišljenje postujemo**, i što **namijenjene mladima treba da smatramo** da je uključivanje kulturne potroše Boki Kotorske, cijli utvrđivanje potreba vezanih za kulturu, mladih sa teritorija opština Kotor, Tivat i Herceg Novi, i to je glavni dio našeg projekta, „**Kulturne potrebe mladih u Boki Kotorskoj**“. Ovi projekat podržava Ministarstvo kulture, sporta i medija Crne Gore. Osnovna ideja projekta je da se konkretni doprinos u stvaranju dokumenta za izradu kulturne strategije Boki mišljenje javnosti, iskazu svoje je njina potreba da, cele nam pomoći istraživanja kako osnove za kreiranje okruženja za mlade

• **KULTURA I JA** - kakav je to spoj?
• Šta za mene predstavlja "kultura"?
• Da li mi se dopada ono što se sada dešava na polju kulture u Boki, moim gradulu, selu, kraju...? Šta mi se dopada? A šta ne?
• Kakva kultura dešavanja bih ja kreirala?
• Da li svi mladi imaju podjednake mogućnosti da se uključe u kulturne tokove? Zašto "ne", ili zašto "da"?
• Imam li ja, ili neko od mojih vršnjaka, probleme pri zadovoljavanju svojih kulturnih potreba? Kako ih ukloniti ako postoje?

www.esperito.org

OVO JE TVOJ PROSTOR !

Kakvo KULTURNO DEŠAVANJE će privući tvoju pažnju?
Napiši, nacrtaj, opiši...
Tvoje mišljenje je važno!

facebook
Priznaj nam na facebooku...
Mladi o kulturi u Boki

Koliko imaš godina ?

Heđa 4 foto si nam poslao/poslala svojim odgovorom www.esperito.org

MLADI O KULTURI MLADIH

istraživanja o kulturnim potrebama mladih koji žive na teritoriji opština **Tivat, Kotor i Herceg Novi**, sprovedeno pomoću **pojedinačnih intervjua, razgovora u fokus grupama**, kao i preko **uključivanja mladih** koji žele da odgovore na pitanja koja se odnose na njihove potrebe i probleme u pogledu kulture. Želimo posebno da obuhvatimo mišljenja slijedećih kategorija mladih ljudi:

- **Mladi iz urbanih sredina** – gradske opštine Kotor, Tivat i Herceg Novi
- **Mladi iz seoskih sredina** – zaljeđe opština Kotor, Tivat i Herceg Novi
- **Mladi sa oštećenim sluhom ili vidom, mladi koji se kreću u kolima...**
- **Mladi smješteni u Domu za nebrinutu djecu "Mladost" u Bjeloi**
- **Mladi koji su kulturno aktivni** (angažovani u kulturnim društva ili asocijacijama)

Pored mladih, ciljne grupe na ovom projektu su i **lokalne samouprave na teritoriji Boki Kotorske, institucije i organizacije koje se bave mladima** (škole, nevladine organizacije, udruženja, klubovi...), **institucije koje se bave kulturom i medij.**

Molimo vas da sve komentare i sugestije na temu **Mladi i kultura** šaljete na e-mail esperito@com.me uz napomenu: **Za projekat "Kulturne potrebe mladih u Boki"**

ANEX 5

PREPORUKE MLADIH ZA KULTURNA DEŠAVANJA

Učenici/e su u sprovedenoj anketi preporučili da se organizuju sljedeća kulturna dešavanja:

Debate sa aktuelnim temama, zanimljivim nama mladima

Večeri poezije

Dani filmova koji su nagrađeni Oskarom

Koncerti mladih rok bendova

Radionice za glumu, recitaciju, govornišvo

Filmske premijere

Karaoke

Izložba pasa

Festival rok muzike

Radionice i izložbe fotografija

Dobrotvorni koncerti

Mini muzički koncerti u Centru za kulturu ili u lokalnim barovima

Strip festival

Koncerti: mladih muzičara, rok grupe, stranih (Linkin Parka, the Prodigy-ja), i domaćih grupa i pevača (Bajaga, Petar Grašo, Vlatko Stefanovski, Letu šuke, Vasil Hadzimanov band).

Ples ili nacionalne igre

Pozorišne predstave

modne manifestacije

Predavanja nekog poznatog glumca/pjevača

Izložbe i koncerti mladih umjetnika i srednjoškolaca

Sa promocije istraživanja - Kotor, Plata Bizanti, 30.mart 2010.

EXPEDITIO

Center for Sustainable Spatial Development

P.O. Box 85

85330 Kotor

Montenegro

expeditio@t-com.me

www.expeditio.org